МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: Механізм регулювання ліквідності банків в Україні

Здобувача вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, ФМБз-23-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
освітня програма «Управління процесами у сфері банківського бізнесу»
_____ _____ Підопригори Марини Сергіївни___
(підпис)

Науковий керівник _____ Болдова А. А., к.пед.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ Береславська Олена Іванівна, д.е.н., професор
(підпис)

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «16» 04 2025 № 11

Завідувач кафедри _____ Береславська Олена Іванівна, д.е.н., професор

Ірпінь – 2025

Реєстрація № 12 12.02.2025р. _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту
(до захисту, на доопрацювання) 03.04.2025р. _____
(дата) (підпис)

Результат захисту 84 (добре)
(оцінка) 12.02.2025р. _____
(дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Береславський О.І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ Чернорівський О.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Баранов Р.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Підсосонна Л.І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	**від 0 до 10**	8		12.02.2025р. Гнєславська О.І. Пернарівський О.В. Баранов Р.О. Підсоснна І.Г. Болдова А.А. Примостка І.О.
2. Роздатковий матеріал	**від 0 до 5**	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	**від 0 до 25**	22		
4. Апробація (участь у конференціях)	**від 0 до 10**	7		
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	42		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	84		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - __42__ балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
84	B	4(добре)	12.02.2025р.	Гнєславська О.І. Пернарівський О.В. Баранов Р.О. Підсоснна І.Г. Примостка І.О.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	**A**	**5 (відмінно)**
80-89	**B**	**4 (добре)**
70-79	**C**	
60-69	**D**	**3 (задовільно)**
50-59	**E**	
35-49	**FX**	**2 (незадовільно)**

Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра фінансових ринків та технологій
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Освітня програма «Управління процесами у сфері банківського бізнесу»

Затверджую
Завідувач кафедри фінансових ринків
та технологій
_____Олена БЕРЕСЛАВСЬКА
«12» грудня 2023

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувачу вищої освіти

Підопригори Марини Сергіївни

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту): Механізм регулювання ліквідності банків в Україні
Затверджена наказом ректора від 26.12.2023 р. № 1732
2. Строк здачі закінченої роботи 30.10.2024р.
3. Мета роботи: проаналізувати, виявити недоліки та розробити стратегію вдосконалення механізмів регулювання ліквідності банків в Україні

Об'єкт дослідження: банківська система України, її ліквідність та механізми регулювання
Предмет дослідження: методи оцінки, управління ризиками ліквідності та їх нормативно-правове забезпечення
Орієнтована база дослідження: НБУ
4. Вихідні дані до роботи: наукові статті та монографії, нормативно-правові документи НБУ, Офіційна звітність банків України, Дослідження і звіти аналітичних центрів, фінансових консультантів та науковців у сфері банківської діяльності.
5. Перелік графічного матеріалу: 3 таблиці, 12 рисунків, список використаних джерел 43 найменування, 3 додатки
6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)
1.1. Поняття ліквідності банку та її значення для стабільності банківської системи; 1.2. Фактори, що впливають на ліквідність банків; 1.3. Методика регулювання ліквідності банківських установ; 2.1. Сучасний стан ліквідності

банківської системи України; 2.2. Оцінка методів регулювання ліквідності, застосованих НБУ; 2.3. Аналіз ефективності нормативних вимог щодо ліквідності в банківському секторі України; 3.1. Напрями вдосконалення політики регулювання ліквідності Національним банком України; 3.2. Розробка заходів для підвищення стійкості банків до ліквідних ризиків.

Зворотна сторінка завдання(при друці видалити)

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної)роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	30.10.2024 р.	30.10.2024р.
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	15.11.2024 р.	15.11.2024р
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	16-30.12.2024 р.	29.12.2024р.
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	11-16.12.2024 р.	15.12.2024р.
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-10.01.2025 р.	10.01.2025р.
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	18.11.2024 р.- 12.12.2024 р.	11.12.2024р.
7	ЗАХИСТ	12-13.02.2025 р.	12.02.2025р.

8. Дата видачі завдання 15.12.2023 р.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту) _____ Бондова А.Н.
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ Береславська О.І.
(підпис) (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Підопригора М.С.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Відгук
керівника випускної кваліфікаційної роботи
«Механізми регулювання ліквідності банків в Україні»
Підопригори Марина Сергіївна

Сучасний розвиток банківської системи України в умовах війни та глобальної фінансової нестабільності вимагає нових підходів до управління ліквідністю та ризиками. Під впливом нестабільної економічної ситуації важливість удосконалення механізмів регулювання ліквідності стає дедалі більш очевидною. Перш за все, це пов'язано з необхідністю адаптації банківської системи до швидко змінюваних умов ринку, що зумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Зокрема, зростаючі ризики ліквідності вимагають розробки ефективних стратегій управління, які враховують не лише поточні, а й перспективні виклики. У зв'язку з цим, Національний банк України активізував роботу над впровадженням нових нормативно-правових актів та стандартів, відповідно до міжнародних норм, зокрема тих, що висвітлені в документах Базельського комітету з банківського нагляду. Це включає оновлення інструкцій щодо регулювання діяльності банків, таких як Інструкція про порядок регулювання діяльності банків України та Положення про систему управління ризиками в банках, що дозволяє більш точно оцінити реальні ризики ліквідності та зміцнити довіру інвесторів до банківської системи. В умовах війни питання вибору оптимальних методів та інструментів регулювання ліквідності стає критично важливим. Зміни в політичній та економічній ситуації в Україні, а також вплив зовнішніх факторів, вимагають від банківської системи гнучкості та здатності до швидкого реагування.

Перший розділ присвячено дослідженню загальних засад регулювання ліквідності банків. У другому розділі здійснено аналіз стану та ефективності регулювання ліквідності банків в Україні. Третій розділ роботи присвячений рекомендаціям щодо вдосконалення механізмів регулювання ліквідності банків в Україні.

Дана робота виконана згідно рекомендацій до такого виду досліджень та може бути допущена до захисту із оцінкою «добре».

Керівник випускної кваліфікаційної роботи _____ А. Болдова

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Підопригори М. після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «10» грудня 2024 №10 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ Гнєдовська О.І.

Рецензія

На магістерську роботу Підопригори Марини Сергіївни

«Механізм регулювання ліквідності банків в Україні»

подану на здобуття кваліфікації магістр публічного адміністрування

Актуальність досліджуваної теми. Проблема регулювання ліквідності банків є ключовою для забезпечення фінансової стабільності країни. В умовах економічної нестабільності, зокрема війни, наявність ефективного механізму управління ліквідністю стає критично важливою для підтримки функціонування банківської системи. Запровадження міжнародних стандартів, таких як LCR та NSFR, дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити стійкість банківського сектору України.

Метою автора було дослідити механізми регулювання ліквідності банків в Україні, оцінити ефективність впроваджених нормативів, а також визначити шляхи вдосконалення політики управління ліквідністю для забезпечення фінансової стабільності.

Досягненню поставленої мети передбачало реалізацію наступних завдань: визначення поняття ліквідності банку та її значення для стабільності банківської системи; огляд факторів, що впливають на ліквідність банків; дослідження сучасних методик регулювання ліквідності банківських установ; аналіз сучасного стану ліквідності банківської системи України; оцінка методів регулювання ліквідності, застосованих НБУ; аналіз ефективності нормативних вимог щодо ліквідності в банківському секторі України; розробка напрямів вдосконалення політики регулювання ліквідності НБУ; розробка заходів для підвищення стійкості банків до ліквідних ризиків.

У першому розділі автор здійснив аналіз теоретичних засад регулювання ліквідності банків. Були розглянуті основні підходи до оцінки ліквідності, методи управління та вплив міжнародних стандартів на банківську систему. Автор дійшов висновку, що впровадження коефіцієнтів LCR та NSFR значно покращило контроль за ліквідністю банків та знизило ризики фінансової нестабільності.

У другому розділі досліджувався сучасний стан ліквідності банківської системи України та ефективність методів її регулювання. Автор аналізує ключові показники ліквідності, їх динаміку та вплив впроваджених нормативів, зокрема заміну нормативів Н4 і Н5 на коефіцієнт покриття ліквідності (LCR) та введення коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR). Дані свідчать про те, що українська банківська система протягом останніх років підтримує профіцит ліквідності, хоча окремі показники значно перевищують нормативні значення. Під час воєнного стану ліквідність банків залишалася високою, що забезпечувалося ефективним регулюванням Національного банку України. НБУ застосовував мобілізаційні операції, рефінансування та депозитні сертифікати для підтримки ліквідності, а також впровадив обмеження на зняття готівки та бланкове рефінансування. Запроваджені заходи сприяли стабільності банківської системи, незважаючи на складні економічні умови.

Автор дійшов висновку, що, хоча війна створила значні виклики для банківської системи, ефективна політика НБУ допомогла зберегти ліквідність, забезпечити довіру населення та адаптувати банківський сектор до нових умов. Також вказано на нестабільність рентабельності банків через зміну економічної ситуації. Автор наголошує, що хоча українська банківська система демонструє позитивну динаміку, необхідно покращити механізми підтримки довгострокової фінансової стабільності.

У третьому розділі досліджувалися шляхи вдосконалення механізмів регулювання ліквідності банків в Україні. Автор визначив основні напрями підвищення ефективності політики Національного банку України щодо ліквідності, зокрема адаптацію нормативної бази до європейських стандартів, запровадження сучасних методів моніторингу та контролю за ліквідністю, а також розробку стимулюючих заходів для активнішого кредитування реального сектору економіки. Було наголошено на важливості стрес-тестування, створення централізованих платформ для збору інформації про ліквідність та впровадження механізмів монетарного стимулювання. Також автор підкреслив значущість міжнародного досвіду у впровадженні Базельських стандартів, що сприятиме підвищенню стійкості банківської системи.

Висновки стосувалися необхідності комплексного підходу до регулювання ліквідності, що включає вдосконалення нормативної бази, покращення моніторингу, розширення механізмів підтримки ліквідності та активізацію співпраці між банками та регулятором. Дослідження підтвердило, що реалізація цих заходів може значно зменшити ризики накопичення надлишкової ліквідності та посилити фінансову стійкість банків.

Загальні висновки рецензента. Тема розкрита достатньо глибоко, опрацьовані літературні джерела як вітчизняні, так і зарубіжні. Звертає на себе увагу вміння слухача користуватися працями класиків вітчизняної та світової науки, політичними документами, нормативно-правовими актами, бібліографічним апаратом для ілюстрації своїх думок, положень, які висвітлені у роботі.

Висновки магістерської роботи чітко аргументовані та закономірно випливають із результатів досліджень. Це дозволяє стверджувати, що мета досліджень досягнута, а пов'язані з нею завдання виконані.

Магістерська робота виконана з дотриманням вимог діючих стандартів та нормативних документів на високому науковому рівні, має теоретичну цінність і практичне значення, і, на мою думку, заслуговує оцінки «відмінно», а автору роботи може бути присвоєна кваліфікація магістра публічного адміністрування.

Підпис Хрестіївська В. В.

«____» _____2025 року

АНОТАЦІЯ

Мета роботи полягає у виявленні та аналізі механізмів регулювання ліквідності банків в Україні, а також розробці рекомендацій щодо їх удосконалення в умовах сучасних викликів.

Завданням роботи є дослідження механізмів регулювання ліквідності банків, аналіз чинників впливу, оцінка нормативних вимог та розробка рекомендацій щодо вдосконалення політики регулювання ліквідності НБУ.

Предметом дослідження виступають методи оцінки, управління ризиками ліквідності та їх нормативно-правове забезпечення.

Об’єктом дослідження є банківська система України, її ліквідність та механізми регулювання.

Базою дослідження є система механізмів регулювання ліквідності НБУ .

За результатами дослідження сформульовані рекомендації щодо вдосконалення механізмів регулювання ліквідності, зокрема гармонізації нормативної бази з європейськими стандартами, впровадження стрес-тестування, оптимізації структури активів і пасивів банків та стимулювання кредитування реального сектору економіки.

Одержані результати можуть бути використані Національним банком України для подальшого вдосконалення політики регулювання ліквідності, банківськими установами для покращення власних стратегій управління ліквідністю, а також науковцями та аналітиками для подальших досліджень у сфері банківської стабільності.

Кваліфікаційна робота містить 55 сторінок, 3 таблиці, 12 рисунків, список використаних джерел 43 найменування, 3 додатки.

Ключові слова: ліквідність банків, регулювання ліквідності, Національний банк України, фінансова стійкість, банківська система, ризики ліквідності, нормативи LCR та NSFR.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2024-2025

Рік захисту кваліфікаційної роботи: 2025

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ

1.1. Поняття ліквідності банку та її значення для стабільності банківської системи

1.2. Фактори, що впливають на ліквідність банків

1.3. Методика регулювання ліквідності банківських установ

РОЗДІЛ 2: АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

2.1. Сучасний стан ліквідності банківської системи України

2.2. Оцінка методів регулювання ліквідності, застосованих НБУ

2.3. Аналіз ефективності нормативних вимог щодо ліквідності в банківському секторі України

РОЗДІЛ 3: РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями вдосконалення політики регулювання ліквідності Національним банком України

3.2. Розробка заходів для підвищення стійкості банків до ліквідних ризиків

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний розвиток банківської системи України в умовах війни та глобальної фінансової нестабільності вимагає нових підходів до управління ліквідністю та ризиками. Під впливом нестабільної економічної ситуації важливість удосконалення механізмів регулювання ліквідності стає дедалі більш очевидною. Перш за все, це пов'язано з необхідністю адаптації банківської системи до швидко змінюваних умов ринку, що зумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Зокрема, зростаючі ризики ліквідності вимагають розробки ефективних стратегій управління, які враховують не лише поточні, а й перспективні виклики. У зв'язку з цим, Національний банк України активізував роботу над впровадженням нових нормативно-правових актів та стандартів, відповідно до міжнародних норм, зокрема тих, що висвітлені в документах Базельського комітету з банківського нагляду. Це включає оновлення інструкцій щодо регулювання діяльності банків, таких як Інструкція про порядок регулювання діяльності банків України та Положення про систему управління ризиками в банках, що дозволяє більш точно оцінити реальні ризики ліквідності та зміцнити довіру інвесторів до банківської системи. В умовах війни питання вибору оптимальних методів та інструментів регулювання ліквідності стає критично важливим. Зміни в політичній та економічній ситуації в Україні, а також вплив зовнішніх факторів, вимагають від банківської системи гнучкості та здатності до швидкого реагування. Актуальним є проведення поглибленого аналізу сучасних методів управління ліквідністю, їх адаптації до нових умов, а також моніторинг ефективності впроваджуваних інструментів.

Актуальність цієї проблематики підкреслюється також значним інтересом до вивчення регулювання ліквідності з боку вітчизняних дослідників. Наукові праці, такі як дослідження Жерлецької Л., Еркеса О., Грудзевича У., О. Дзюблюк, В. Рудан, М. Литвинюк, В. Демиденко Безвух С. В., Дзюблюк О. М., Карєлов М. В., Примостка Л. О., Павленко О. П., Федорович Р. В. та інших, розглядають різні аспекти цієї теми, але в умовах війни та економічної нестабільності важливо

звернути особливу увагу на управління ризиками ліквідності в цілому. Питання вибору методів та інструментів регулювання ліквідності потребує поглибленого аналізу та системного опрацювання, оскільки тільки в умовах всебічного підходу можливо забезпечити стабільність і стійкість банківської системи в Україні в умовах складної політично-економічної ситуації. Таким чином, дане дослідження має важливе значення для подальшого розвитку банківської системи країни, а також для забезпечення її адаптивності до викликів сучасності.

Об'єкт дослідження: банківська система України, зокрема її ліквідність та механізми регулювання.

Предмет дослідження: механізми регулювання ліквідності в банках України, методи оцінки та управління ризиками ліквідності, а також вплив нормативно-правової бази.

Мета дослідження: виявити та проаналізувати механізми регулювання ліквідності банків в Україні, а також розробити рекомендації щодо їх удосконалення в умовах сучасних викликів, зокрема війни та глобальної фінансової нестабільності.

Для досягнення мети перед нами стоять такі завдання:

- визначити поняття ліквідності банку та її значення для стабільності банківської системи;

- розглянути фактори, що впливають на ліквідність банків;

- розглянути сучасні методики регулювання ліквідності банківських установ;

- проаналізувати сучасний стан ліквідності банківської системи України;

- провести оцінку методів регулювання ліквідності, застосованих НБУ;

- провести аналіз ефективності нормативних вимог щодо ліквідності в банківському секторі України;

- розробити напрями вдосконалення політики регулювання ліквідності НБУ;

- розробити заходи для підвищення стійкості банків до ліквідних ризиків.

Методи дослідження: аналіз наукових джерел та літератури, синтез, узагальнення, статистичний метод дослідження, факторний аналіз, порівняльний аналіз, оцінка нормативних вимог, системний аналіз.

База досліджень: наукові статті та монографії, нормативно-правові документи НБУ, Офіційна звітність банків України, Дослідження і звіти аналітичних центрів, фінансових консультантів та науковців у сфері банківської діяльності.

Науково-практична значимість одержаних результатів: полягає в тому, що ефективне управління ліквідністю є критично важливим для стабільності банків та виконання їх зобов'язань. Підтримка оптимального співвідношення активів і пасивів запобігає фінансовим розривам і знижує ризик втрати ліквідності, що може призвести до платоспроможності банку. Врахування внутрішніх і зовнішніх факторів, таких як ринок цінних паперів і інфляція, необхідне для підтримки стабільності. Для цього важливі методи управління ліквідністю, зокрема моніторинг грошових потоків, диверсифікація джерел фінансування та вдосконалення нормативів, як LCR і NSFR. Впровадження таких підходів підвищує стійкість банківської системи, забезпечує ефективне реагування на фінансові шоки та сприяє стабільності національної економіки.

РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ

1.1. Поняття ліквідності банку та її значення для стабільності банківської системи

Концепція ліквідності банківської установи є фундаментом для забезпечення стабільної роботи банку та його здатності своєчасно виконувати свої зобов'язання. Втрата ліквідності веде до втрати платоспроможності, що, в свою чергу, спричиняє нестабільний фінансовий стан банку. Сьогодні питання підтримки ліквідності як окремих банків, так і всієї банківської системи є особливо актуальним. Ліквідність базується на безперервному підтриманні необхідного співвідношення між власним капіталом банку, залученими та розміщеними коштами шляхом ефективного управління їх елементами.

Згідно з чинним законодавством, ліквідність означає здатність банку своєчасно виконувати грошові зобов'язання, що забезпечується узгодженістю строків і сум погашення активів та виконання зобов'язань банку, а також строків і обсягів інших джерел і напрямів використання коштів.

Багато вітчизняних та зарубіжних науковців досліджують сутність поняття «ліквідність». В. І. Міщенко та А. В. Сомик зазначають, що надійність банківської установи є ключовим елементом її діяльності, а здатність банку виконувати зобов'язання перед клієнтами – основна вимога для забезпечення його надійності.[12] Банк має володіти достатніми ліквідними активами, які можна швидко перетворити в готівку для виконання зобов'язань за потреби. Це досягається шляхом збалансованого управління активами та пасивами з метою мінімізації фінансових розривів: позитивний геп-розрив знижує ефективність роботи банку, тоді як негативний призводить до втрати довіри клієнтів через несвоєчасне виконання зобов'язань. О. В. Марченко та В. Д. Линьова підкреслюють, що ліквідність є основою платоспроможності банку.[18]

Поняття «ліквідність банку» трактується різними науковцями по-різному. За визначенням Стельмаха В. та Міщенка В., ліквідність – це здатність банку своєчасно виконувати свої зобов’язання, тобто наявність достатніх коштів, які

можуть бути швидко мобілізовані для виконання зобов'язань, відображених у пасивах балансу. [15]

Литвинюк М. і Демиденко В. розглядають її як основний показник захищеності клієнтів у ситуаціях, коли банк повинен швидко погасити свої борги. [21]

Новікова Т., Антоненко О. та Бауліна О. визначають ліквідність як спроможність банку забезпечувати своєчасне виконання зобов'язань завдяки збалансованості строків і сум погашення активів та виконання зобов'язань, а також інших джерел і напрямів їх використання. [28]

Дзюблюк О. і Рудан В. підкреслюють, що ліквідність – це здатність банку своєчасно і в повному обсязі виконувати балансові та позабалансові зобов'язання, а також задовольняти потреби платоспроможних клієнтів у кредитах при збереженні позитивної маржі між середньою вартістю наданих і залучених коштів. [31]

Фусман О. Л. визначає ліквідність як здатність виконувати всі зобов'язання у повному обсязі у відповідній валюті та у встановлені строки без порушення внутрішніх та зовнішніх регулятивних вимог, а також можливість фінансувати зростання кредитно-інвестиційного портфеля за рахунок зовнішніх запозичень.[38]

Після фінансових криз, зокрема коливань економіки у 2014 році, науковці приділили підвищену увагу вивченню банківської ліквідності, оскільки криза показала, що її нестача може проявитися дуже швидко. Наразі немає єдиного підходу до визначення поняття «ліквідність банківської установи», і серед економістів існують різні трактування. Сучасні підходи науковців до визначення сутності банківської ліквідності представлені в Додатку А.

Більшість дослідників описують поняття «банківська ліквідність» як здатність банку вчасно та повністю виконувати свої зобов'язання. Косарєва І. П. та Крамська Д. О. додають, що це також включає можливість залучення вільних ресурсів від населення та інших суб'єктів господарювання. За визначенням Криклія О. А. та Москаленка А. О., ліквідність банку охоплює також здатність

забезпечувати потреби клієнтів у кредитних коштах. Подібну думку мають Гірняк В. В. та Путьківський Т. А., акцентуючи увагу на функції забезпечення клієнтів грошовими коштами. Дроботя Я. А., Дорошенко О. О., Яременко А. С. розглядають банківську ліквідність як частину загальної ліквідності банківської системи.

Даньшанін Т. Р., Метлушко О. В., а також Павленко О. П. та Чорношкур Я. виділяють важливу характеристику банківської ліквідності – збалансованість строків виконання активів та погашення зобов’язань. Найбільш точне визначення поняття банківської ліквідності можна знайти у нормативно-правових актах, зокрема, в Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Відповідно до цього документа, ліквідність банку визначається як здатність забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань через збалансування строків і сум погашення активів, виконання зобов'язань, а також через управління іншими джерелами використання коштів, такими як кредитування та інші витрати.[17]

Згідно аналізу наукових підходів було сформоване власне визначення: під поняттям «ліквідність банку» слід розуміти здатність банку оперативно і з мінімальними втратами конвертувати активи в готівкові кошти необхідної валюти у визначені строки, а також залучати ресурси з альтернативних джерел для своєчасного і повного виконання своїх зобов’язань та забезпечення доступу до готівки у будь-який момент із незначними витратами.

Поняття «банківська ліквідність» тісно пов’язане з термінами «ліквідність балансу», «ліквідність активів» і «ліквідність пасивів». Ліквідність балансу є важливою складовою аналізу банківської ліквідності, але не завжди достатньою для повної оцінки стану банку. Іноді навіть за умов належної ліквідності балансу банк може бути частково або повністю неліквідним через невідповідність строків розміщення активів та зобов’язань. Ліквідність активів означає можливість швидкої їх трансформації у грошові засоби для виконання зобов’язань. Ліквідність пасивів полягає у постійному русі пасивів, що не реагують на зміну процентних ставок і мають регулярне поповнення.(Рис.1.1)[12]

У науковій літературі часто розрізняють поняття «ліквідність активів банку», «ліквідність пасивів», «ліквідність балансу» та «ліквідність банку». Однак таке розмежування не є коректним, оскільки загальна ліквідність банку визначає ліквідність банківської системи та залежить від ліквідності його балансу, яка, у свою чергу, формується за рахунок ліквідності активів і пасивів. Ліквідність відображає надійність банку і є показником, що впливає на сприйняття клієнтами, часто під впливом людського фактору. Низький рівень ліквідності може негативно позначитися на прибутковості банку. Одним із ключових завдань управління банківською ліквідністю є аналіз факторів, що впливають або можуть вплинути на її рівень. Банк має бути здатним не лише виявляти та вирішувати проблеми, пов'язані з ліквідністю, але й забезпечувати ефективне тактичне і стратегічне управління нею, базуючись на комплексному аналізі всіх факторів, які можуть вплинути на виконання зобов'язань і задоволення потреб клієнтів у кредитних коштах.

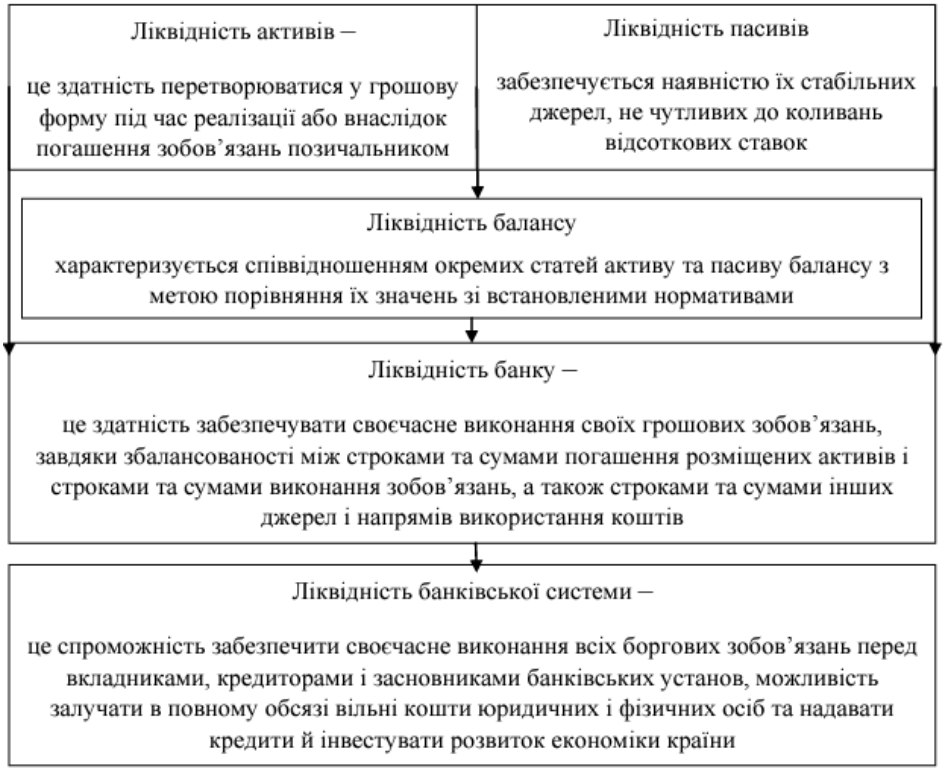

Рис.1.1 Взаємозв'язок понять «ліквідність банківської системи», «ліквідність банку», «ліквідність балансу», «ліквідність активів та пасивів»[12]

Розглядаючи банк як фінансового посередника, що залучає тимчасово вільні кошти та перерозподіляє їх для підтримання діяльності інших

економічних агентів, стає зрозуміло, що повна виплата всіх зобов'язань на першу вимогу є неможливою. Пріоритетними для банку є виплати з поточних рахунків та депозитів «до запитання». Строкові депозити виплачуються згідно з умовами договору. Під впливом таких факторів, як війна, економічна криза, інфляція чи стихійні лиха, банки можуть використовувати резерви, що зберігаються на кореспондентських рахунках у центральному банку та інших резервах, для виплат на першу вимогу. Готівкові кошти зазвичай застосовуються для операцій із фізичними особами, а юридичні особи обслуговуються в безготівковій формі.

З аналізу визначень банківської ліквідності можна виділити такі основні ознаки[8]:

1. Здатність виконувати зобов'язання та задовольняти потреби у грошових коштах (присутня у 66,6% визначень).
2. Збалансованість строків і сум активів і зобов'язань (присутня у 25% визначень).
3. Забезпечення платоспроможності та надання кредитів (присутня у 8% визначень).
4. Захист клієнтів (присутня у 8% визначень).

Ліквідність банку залежить від рівня економічних відносин і розраховується за різними показниками: на рівні банківської системи (загальна ліквідність), на рівні окремого банку (нормативи ліквідності), на рівні балансу (співвідношення активів і пасивів). Класифікація ліквідності банку допомагає ефективніше управляти нею та долати негативні наслідки (Додаток Б).

Класифікація банківської ліквідності означає поділ ліквідності на певні категорії за визначеними ознаками для досягнення поставлених цілей. Аналізуючи класифікацію банківської ліквідності за різними ознаками, наведеною в таблиці 1.2, можна стверджувати, що ці різні підходи сприяють більш ефективному управлінню ліквідністю, дозволяючи банку успішно впоратися з викликами та негативними наслідками.

Забезпечення банківської ліквідності є надзвичайно важливим, оскільки вона виступає одним із ключових чинників стабільності національної фінансової

системи. У сучасних умовах фінансової кризи та активної війни деякі банки призупинили свою діяльність, спостерігається зниження обсягу депозитів і підвищення кредитних ставок. Усе це вимагає від банків підвищення ефективності своєї роботи, вдосконалення методологічних підходів до забезпечення фінансової стійкості шляхом більш оптимального використання банківських інструментів і послуг, а також уважного управління ліквідністю в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

1.2. Фактори, що впливають на ліквідність банків

Стійкість банківської системи залежить від численних факторів, які можуть мати як позитивний, так і негативний вплив. Враховуючи важливість підтримки ліквідності банків і банківської системи в цілому, дослідження чинників, що на неї впливають, є широко висвітленим у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі. Так, В. Стельмах і В. Міщенко виділяють внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на ліквідність.[19]

До зовнішніх відносять стан ринку цінних паперів і кредитування на міжбанківському ринку, рівень і динаміку інфляції та валютного курсу, а також зміни цін на фондовому ринку. Внутрішніми факторами є якість активів і пасивів, баланс між строками і сумами погашення активів та виконання зобов’язань в різних валютах, рівень управлінської діяльності та імідж банку. Я. В. Колесник та О. В. Попов вважають, що одним з ключових зовнішніх факторів на державному рівні є політика Національного банку України, яка суттєво впливає на ліквідність банківських установ, встановлюючи регуляторні норми та контролюючи банківську діяльність для забезпечення стабільності фінансової системи. Д. М. Олійник і Т. М. Дєдик також поділяють фактори на зовнішні та внутрішні, доповнюючи класифікацію типовими та індивідуальними факторами. Зокрема, зовнішні чинники ліквідності включають загальний стан економіки, вплив міжнародних валютних і фінансових ринків, орієнтацію грошово-

кредитної політики на державному рівні, а також рівень державного регулювання банківської діяльності. [8,12,17]

Ліквідність банку визначається не лише зовнішніми, а й внутрішніми чинниками, такими як репутація, розмір та фінансовий стан банку, а також кількість клієнтів, що є важливими для залучення депозитів і створення партнерських зв'язків. Ці фактори також впливають на якість і структуру активів і пасивів. Капітальна база банку є основним захистом від ризиків активів і забезпечує повернення депозитів клієнтів, підтримуючи фінансову стабільність. Чим більший власний капітал, тим вища ліквідність банку в порівнянні з іншими умовами. Власний капітал функціонує як амортизатор у разі несприятливих обставин, які можуть призвести до вилучення коштів клієнтами та, відповідно, до кризи ліквідності.

Автори, такі як Мороз А. М. і Савлук М. І., виділяють дві основні групи чинників, які впливають на підтримання банком належного рівня ліквідності: наявність достатньої суми ліквідних коштів у банку та можливість їх залучення через запозичення або продаж активів. У роботах Лаврушина О. І. досліджуються як зовнішні, так і внутрішні чинники, що впливають на ліквідність банку. До внутрішніх чинників належать: надійна капітальна база банку, якість активів і депозитів, помірна залежність від зовнішніх джерел, збалансованість активів і пасивів за строками, ефективний менеджмент та позитивний імідж банку. [11]

Зовнішні чинники включають: загальну економічну та політичну ситуацію в країні, розвиток ринку цінних паперів та міжбанківського кредитування, організацію системи рефінансування і ефективність регуляторних функцій центрального банку. Схожу класифікацію запропонувала Панова Г. С., яка також виділяє мікро- і макроекономічні чинники, що впливають на ліквідність.[23]

Бойко А. С. пропонує розподілити ці фактори на дві основні групи: макроекономічні та мікроекономічні. Макроекономічні фактори відображають вплив зовнішнього середовища на ліквідність банків, тоді як мікроекономічні фактори стосуються внутрішньої політики банку та його операцій. Всі чинники,

що впливають на ліквідність, ілюструються на рисунку Г.1. Одним із найважливіших факторів, що набуває значення з кожним роком, є довіра клієнтів або репутація банку. Цей аспект особливо критичний у світлі розвитку нових технологій та збільшення можливостей для обміну інформацією про діяльність банків, що робить питання підтримки позитивної репутації ще більш актуальним. Банки можуть зустрічатися з різними сценаріями, що викликають проблеми з ліквідністю.[4]

Підсумовуючи існуючі підходи до факторів, що впливають на ліквідність банків, варто зазначити, що їх зазвичай поділяють на зовнішні та внутрішні (див. рис. 1.2).

Рис.1.2 Зовнішні та внутрішні фактори впливу на ліквідність банків[13]

Серед внутрішніх факторів виділяють фінансові та організаційні. До фінансових внутрішніх чинників, які впливають на ліквідність банківських установ, належать: структура ресурсної бази, достатність власного капіталу, збалансованість активів і пасивів за строками та сумами, а також в розрізі окремих валют, та фінансові результати діяльності банку. Основним завданням банку є максимізація прибутку, проте це має відбуватися з дотриманням певних вимог щодо ліквідності.

Слід зазначити, що одним з найважливіших зовнішніх чинників, що впливають на ліквідність банку, є політика Національного банку України, яка

реалізується через систему державного нагляду та регулювання банківської діяльності.

Оптимальне співвідношення між активами і пасивами за строками та сумами суттєво впливає на ліквідність банку. Відоме "золоте банківське правило" стверджує, що розмір і терміни фінансових вимог банку повинні відповідати сумам і строкам його зобов'язань. Дотримання цього правила досягається шляхом підтримки динамічної рівноваги між активами і пасивами з постійним заміщенням коштів, що вибувають з ресурсів, новими надходженнями. Таким чином, для аналізу ліквідності банку важливо згрупувати статті активів і пасивів за ступенем ліквідності. Деякі автори рекомендують групувати активи за принципом зменшення їх ліквідності, а пасиви – за зменшенням терміновості. Інша класифікація передбачає групування активів і пасивів з урахуванням якісних та часових критеріїв. В узагальненому вигляді при групуванні статей балансу за ступенем ліквідності активи та пасиви банку можуть бути представлені у такому вигляді (таблиця 1.3).[20,32]

Таблиця 1.3

Групування статей балансу за ступенем ліквідності

Активи	**Пасиви**
Первинні резерви (готівка в касі, резерви в центральному банку, кошти на кореспондентських рахунках, грошові документи, що перебувають в процесі інкасації).	Депозити, що враховують всі види вкладів різних категорій контрагентів.
Вкладення в цінні папери (казначейські векселі та інші короткострокові цінні папери) — активи, які можуть швидко бути перетворені в готівку.	Інші залучені кошти, які зазвичай розміщуються в банку на більш тривалий термін.
Іммобілізація — інвестиції в рухоме і нерухоме майно.	Постійні фонди та резерви (акціонерний капітал та довгострокові позики).
Кредити, надані торговельно-промисловим підприємствам, фінансовим установам та приватним особам.	-

Банки зобов’язані постійно контролювати ліквідність, забезпечуючи її достатній рівень для своєчасного виконання всіх своїх зобов’язань з урахуванням обсягів, термінів та валют платежів. Вони повинні підтримувати належне співвідношення між власними та залученими коштами, а також формувати оптимальну структуру активів, збільшуючи частку високоякісних активів із прийнятним рівнем кредитного ризику для задоволення вимог вкладників, кредиторів і інших клієнтів. Низький рівень ліквідності позбавляє банк можливості виконувати свої зобов’язання та залучати кошти, необхідні для стабільного і ефективного функціонування. Щоб уникнути таких негативних наслідків, необхідно враховувати всі фактори, що впливають на рівень ліквідності.

Отже, важливо знайти компроміс, який забезпечить оптимальний рівень прибутковості та ліквідності. Тут існує елемент невизначеності, оскільки може виникнути ризик ліквідності. Для його мінімізації банк використовує управлінські рішення, спираючись на вже сформовані резерви ліквідних коштів та враховуючи структуру своїх активів і пасивів.

1.3. Методика регулювання ліквідності банківських установ

У світовій практиці управління ліквідністю банку здійснюється трьома основними методами: управління активами, пасивами та збалансоване управління. Управління активами передбачає накопичення ліквідних активів, які можна швидко реалізувати, проте висока вартість цього методу знижує прибутковість. Метод управління пасивами ґрунтується на запозиченні коштів у разі потреби, що дозволяє уникати надмірного накопичення активів, але підвищує ризик. Збалансоване управління поєднує ці підходи, мінімізуючи їхні недоліки [26].

Основним регулятором, відповідальним за управління ліквідністю банків в Україні, є Національний банк України (НБУ). НБУ здійснює короткострокове управління ліквідністю банків, використовуючи різні інструменти, такі як:

операції з рефінансування, надання кредитів овернайт та кредитів рефінансування терміном до 90 днів; операції прямого та зворотного РЕПО (надання грошей під забезпечення цінних паперів); надання стабілізаційних кредитів; а також операції з державними цінними паперами.

Національний банк встановлює економічні нормативи, такі як норматив короткострокової ліквідності (Н6), коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) і коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR). Норматив короткострокової ліквідності (Н6) визначає мінімально необхідний обсяг активів для виконання зобов'язань протягом року і має становити не менше 60%. Однак, згідно з постановою НБУ від 23 березня 2022 року, цей норматив було скасовано через завершення перехідного періоду впровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR).

Згідно з законодавством, банки зобов'язані дотримуватись нормативу LCR, який був введений для підвищення стійкості банків до короткострокових проблем з ліквідністю та наближення банківського регулювання в Україні до європейських стандартів. Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) визначає мінімальний рівень ліквідності, достатній для покриття чистого очікуваного відпливу грошових коштів протягом 30 днів з урахуванням стрес-сценарію, і повинен становити не менше 100%.

Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) установлює мінімально необхідний рівень стабільного фінансування для забезпечення діяльності банку протягом року і розраховується як співвідношення обсягу наявного стабільного фінансування до необхідного стабільного фінансування, з нормативним значенням не менше 90%.

Рис.1.3 Регулювання банківської ліквідності Національним банком України[36]

Костюченко Т. описує процес регулювання ліквідності банків на трьох рівнях: ліквідність банківської системи, ліквідність окремого банку (ліквідність його балансу), а також ліквідність активів і пасивів банку. Відповідно до нових нормативів ліквідності, запроваджених у банках України на основі «Базелю ІІІ», встановлено такі вимоги:

– Коефіцієнт покриття ліквідністю (Liquidity coverage ratio, LCR) = ліквідні активи/очікуваний відплив коштів за 30 днів у кризовій ситуації > 100%. Це означає, що обсяг ліквідних активів має бути достатнім для покриття відпливу коштів протягом 30 днів;

– Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (Net stable funding ratio, NSFR) = стабільні пасиви/активи, що потребують стабільного фінансування > 100%. Це свідчить про те, що всі довгострокові активи повинні бути забезпечені достатнім обсягом стабільних пасивів.

Показники ліквідності банку зазвичай визначаються як співвідношення різних статей активів балансу до загальної суми або до певних статей пасивів, а також навпаки — пасивів до активів. Л.В. Жердецька пропонує ряд показників для оцінки ліквідності банку (Додаток В). [9]

Згідно з Положенням «Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах», банки регулярно оцінюють ризик ліквідності. Для цього використовують такі інструменти моніторингу[27]:

− аналіз дотримання нормативів ліквідності та норм обов'язкового резервування, встановлених НБУ;

− GAP-аналіз, який показує часову невідповідність між вимогами та зобов'язаннями банку (як балансовими, так і позабалансовими) за контрактними або очікуваними строками погашення;

− аналіз концентрації зобов'язань банку серед значущих груп контрагентів та інструментів/продуктів, зокрема коефіцієнтів концентрації в загальних зобов'язаннях банкування ліквідності банків на макрорівні передбачає аналіз стану та факторів, що на неї впливають.

Метою регулювання ліквідності банківської системи є підтримка її стабільного функціонування. У кризових ситуаціях НБУ надає банкам кредити, виступаючи ключовим кредитором. Для сталого економічного розвитку України необхідно вдосконалити систему рефінансування, розширивши перелік активів для застави та створивши ефективну систему ризик-менеджменту.

НБУ також застосовує нормативи обов’язкового резервування, що вимагають від банків формування резервів, зменшуючи доступні для роботи кошти. Надмірна ліквідність знижує прибутковість, а дефіцит довгострокових зобов'язань ускладнює реалізацію кредитної політики. Це вимагає постійного вдосконалення інструментів управління ліквідністю.

Класифікацію інструментів НБУ для регулювання ліквідності банків та банківської системи України представлено на рисунку 1.4.

Згідно з постановою НБУ № 615 «Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи», було структуровано інструменти регулювання ліквідності банків і банківської системи. На сьогодні регулювання ліквідності банківської системи здійснюється в рамках визначених монетарних параметрів та обсягів, необхідних для їх збалансування та управління грошово-

кредитним ринком, що досягається через використання стандартних інструментів.

Рис.1.4 Класифікація інструментів НБУ щодо регулювання ліквідності банків і банківської системи України[23]

Ефективна система управління банком, яку вимагає від фінансових установ НБУ, має на меті забезпечити достатній рівень ліквідності з мінімальними витратами. У цьому контексті важливу роль відіграють інструменти управління, які включають методи аналізу ліквідності.

Напрямок оцінювання	Аспекти оцінювання
Дотримання пруденційних вимог	нормативи ліквідності: короткострокова ліквідність (Нб) та коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCRBB) та в іноземній валюті (LCRIB); норматив обов'язкового резервування, встановленого НБУ
Рівень високоліквідних активів, які можуть використовуватися для виконання поточних зобов'язань	Згідно методики
Оцінювання впливу значних концентрацій за активними і пасивними операціям	5 та 10 найбільших вкладників/груп пов'язаних контрагентів за сукупним обсягом залучених коштів; 5 та 10 найбільших кредиторів банку/груп пов'язаних контрагентів за сукупним обсягом залучених коштів за усіма укладеними договорами; типи контрагентів (банки, небанківські фінансові установи, юридичні особи, пов'язані з банком особи, фізичні особи)
Аналіз розривів ліквідності в розрізі часових інтервалів	до 1 місяця; 1 - 3 місяці; 3 - 6 місяців; 6 - 9 місяців; 9 - 12 місяців; понад 12 місяців
Ринкові ризики	тенденція щодо збільшення залежності від коштів фізичних осіб за підвищеними відсотковими ставками та пасивного сальдо за міжбанківськими операціями
Поточні операційні ризики	аналіз ризику ліквідності банку в межах операційного дня

Загальна характеристика пруденційних нормативів ліквідності

Рис.1.5 Інструменти управління ліквідінстю банків НБУ[21]

Основною метою аналізу ліквідності є оцінка та прогнозування здатності банку виконувати свої зобов’язання вчасно, зберігаючи при цьому достатній рівень доходності. Банки мають знайти оптимальне співвідношення між активами та зобов’язаннями, враховуючи як потреби в ліквідності, так і дохідність та вартість ресурсів. Ефективне прогнозування є необхідним для формування оптимальної структури активів, що дозволяє досягти збалансованості ліквідності та зменшити ризики в довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 2: АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

2.1. Сучасний стан ліквідності банківської системи України

Щоб ефективно прогнозувати та управляти ліквідністю банку, важливо чітко усвідомлювати, як основні фактори впливають на ліквідність як окремих банків, так і банківської системи в цілому. Раціональна поведінка учасників ринку ґрунтується на швидкому доступі до інформації, яка характеризує ліквідність системи, зменшує ризики раптових коливань попиту та пропозиції і допомагає згладжувати волатильність ставок. Ліквідність банків та банківської системи постійно контролюється Національним банком України.

Основні принципи та методи управління ліквідністю банків передбачають планування потреб у грошових коштах з урахуванням обсягів депозитів, кредитів, зобов'язань та інвестицій, а також управління балансом для забезпечення рівноваги між активами та пасивами. Стрес-тестування використовується для оцінки стійкості банків у кризових умовах, а підтримання ліквідних резервів, таких як готівка та короткострокові цінні папери, дозволяє забезпечити стабільність навіть у складних ринкових умовах. Регулювання цін через коригування ставок за депозитами та кредитами допомагає управляти грошовими потоками, а диверсифікація активів знижує ризики. Постійний моніторинг фінансового стану і прогнозування потреб у ліквідності сприяють ефективному управлінню.

З 2019 року в Україні запроваджено новий підхід до управління ризиками ліквідності. Нормативи миттєвої та поточної ліквідності (Н4, Н5) замінено коефіцієнтом покриття ліквідності (LCR), а у 2020 році впроваджено коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) для оцінки довгострокової ліквідності. Ці нормативи спрямовані на зниження системних ризиків і забезпечення балансу між активами та зобов'язаннями банків. Згідно з графіком НБУ, банки поступово мають досягти 100% значення NSFR до 2022 року. Нормативи ліквідності враховують рух коштів, дозволяючи прогнозувати ризики

і мінімізувати їх, сприяючи фінансовій стабільності банківської системи України [12].

Таблиця 2.1

Нормативи ліквідності банківської системи України у 2018- 2022 роках[2]

Норматив	Вимоги	Роки, %				
		2018	2019	2020	2021	2022
Норматив миттєвої ліквідності (Н4)	≥ 20%	68,66	скасовано з 02.09.2019 р.			
Норматив поточної ліквідності (Н5)	≥ 40%	99,12	скасовано з 02.09.2019 р.			
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	≥ 60%	93,52	94,35	90,15	89,13	-
Норматив коефіцієнта покриття ліквідності за всіма валютами (LCRвв)	не менше 100 %	-	481,07	498,2	504,1	542,5
Норматив коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті (LCRів)	не менше 100 %	-	552,05	680,97	700,87	716,82

Дані, наведенні в таблиці 2.1, показують, що протягом останніх років банківська система України забезпечувала профіцит для виконання нормативів ліквідності. Однак за деякими показниками, такими як коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт покриття ліквідністю в усіх валютах та коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті, значення перевищують фактичні показники більш ніж удвічі. У 2018 році норматив миттєвої ліквідності (Н4) становив 68,6%, але згодом його скасували. Щодо нормативу поточної ліквідності (Н5), банківські установи виконували встановлені НБУ вимоги з перевищенням мінімальних лімітів: норма становила 99,12%, а пізніше також була скасована.

Норматив короткострокової ліквідності (Н6) з 2018 по 2021 рік демонстрував тенденцію до зниження — з 93,52% у 2018 році до 89,13% у 2021

році, при цьому перевищуючи нормативне значення в середньому на 30-35%. Це свідчить про те, що банки мають достатній запас ліквідності для виконання своїх зобов'язань протягом одного року навіть у умовах нестабільності. У 2022 році індикатор Н6 було скасовано.

З вересня 2019 року економічні нормативи миттєвої та поточної ліквідності більше не розраховуються, оскільки НБУ запровадив коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) як основний показник для оцінки ліквідності банків. Вважається, що цей коефіцієнт є більш строгим, ніж нормативи миттєвої та поточної ліквідності.

Норматив коефіцієнта покриття ліквідності за всіма валютами (LCRвв) протягом 2019-2022 років постійно зростав, досягнувши 481,07% у 2019 році та 542,50% у 2023 році. Фактично показники перевищували нормативні значення в 5 разів. Що стосується нормативу коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCRів), то він зростав з 552,05% до 716,82% протягом аналізованого періоду, що в середньому перевищує нормативи приблизно в 7 разів.

Отже, можна констатувати, що ліквідність банківської системи в умовах воєнного стану залишається на високому рівні.

На рисунку 2.1 розглянемо результати проведених операцій НБУ з регулювання ліквідності банків.

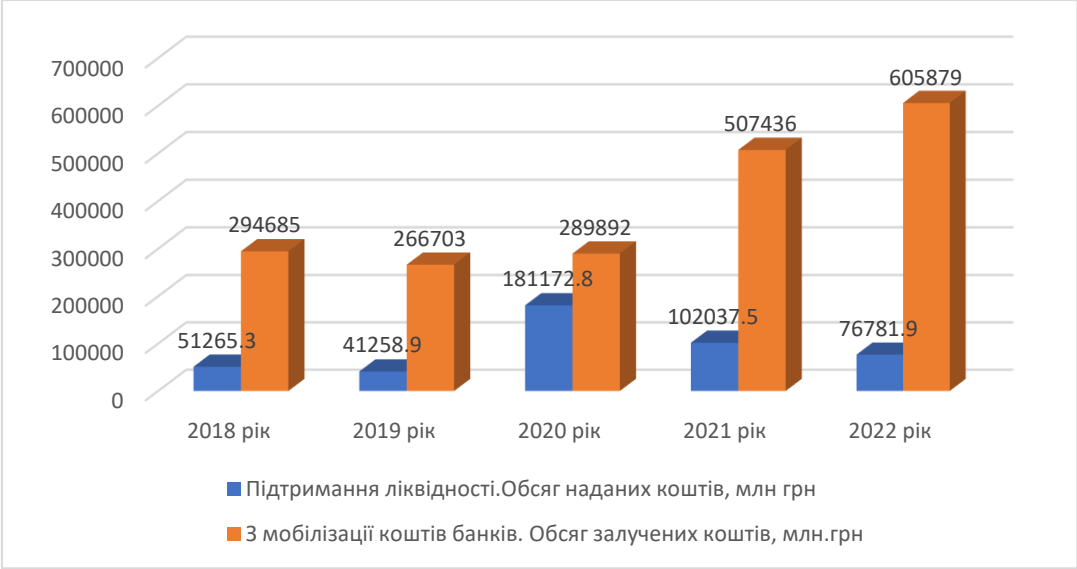

Рис.2.1 Результати проведення операцій НБУ з регулювання ліквідності банків в 2018- 2022 роках[33]

Мобілізація надлишкової ліквідності банків здійснюється через рефінансування. У 2021 році НБУ рефінансував банки на 102,037 млрд грн, у 2022 році — на 76,782 млрд грн. Мобілізаційні операції склали 507,4 млн грн у 2021 році та 605,9 млн грн у 2022 році. НБУ, реагуючи на зміни ринку, змінив статус із чистого боржника на кредитора. Система рефінансування коригується залежно від ліквідності банків. У 2019 році частка стабілізаційних кредитів овернайт досягла 66,5%, але до 2020 року зменшилася до 16,03%, а у 2022 році склала 10%.

У 2021-2022 роках криза надлишкової ліквідності була подолана через депозитні сертифікати, обсяг яких зріс на 354,4%, тоді як залишки на рахунках у НБУ зменшилися на 1,05%. З 2018 по 2020 рік спостерігалося зниження частки високоліквідних активів із 12,2% до 8,9%, але у 2022 році вона зросла до 12,7%. Банки зберігали достатні ліквідні запаси на рахунках НБУ, які залишаються ключовим компонентом високоліквідних активів. Аналіз нормативів ліквідності українських банків у 2021-2023 роках відображає динаміку LCRBB, LCRIB та NSFR для провідних фінансових установ країни.

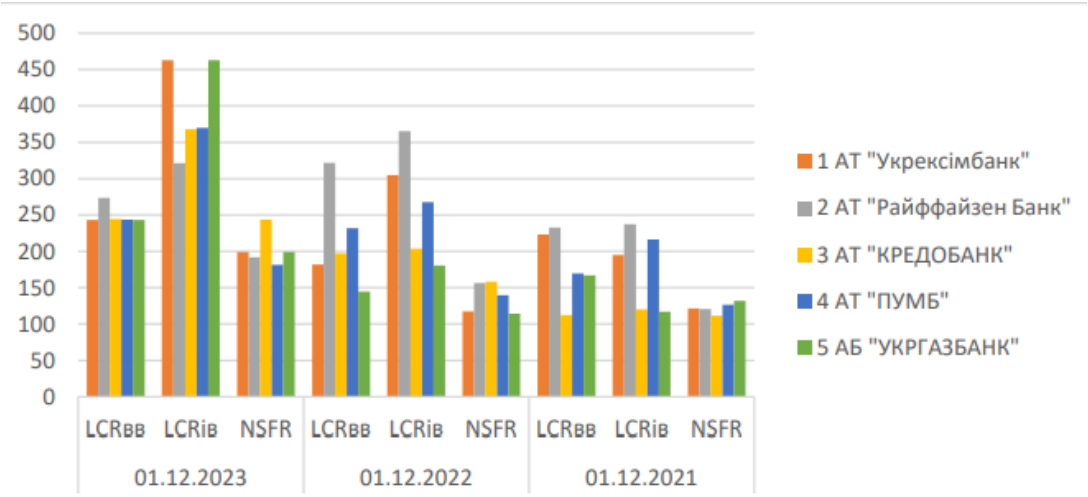

Рис.2.2. Динаміка зміни нормативу короткострокової ліквідності в банках України, 2021-2023 р.р. ,%[38]

За даними рисунка, АТ «Укрексімбанк» демонстрував найвищі темпи зростання показників ліквідності, тоді як «Райффайзен Банк» мав найнижчі темпи зростання LCRIB і NSFR, але утримував лідерство за рівнем LCRBB у 2021–2022 роках. У 2023 році «КРЕДОБАНК» досяг найвищого рівня NSFR.

Загалом, у 2021–2023 роках українські банки стали стійкішими до короткострокових ризиків ліквідності, причому найбільше зростання LCR спостерігалося в «Укрексімбанку» та «КРЕДОБАНКу», а найменше — в «УКРГАЗБАНКу». Всі банки забезпечують достатню ліквідність для покриття короткострокових зобов'язань.

Активи банків є ключовими для аналізу ліквідності, оскільки вони визначають здатність швидко перетворювати їх на грошові кошти. Висока частка високоліквідних активів, таких як готівка та державні цінні папери, свідчить про фінансову стійкість банку та здатність забезпечувати стабільну роботу в умовах фінансових шоків.

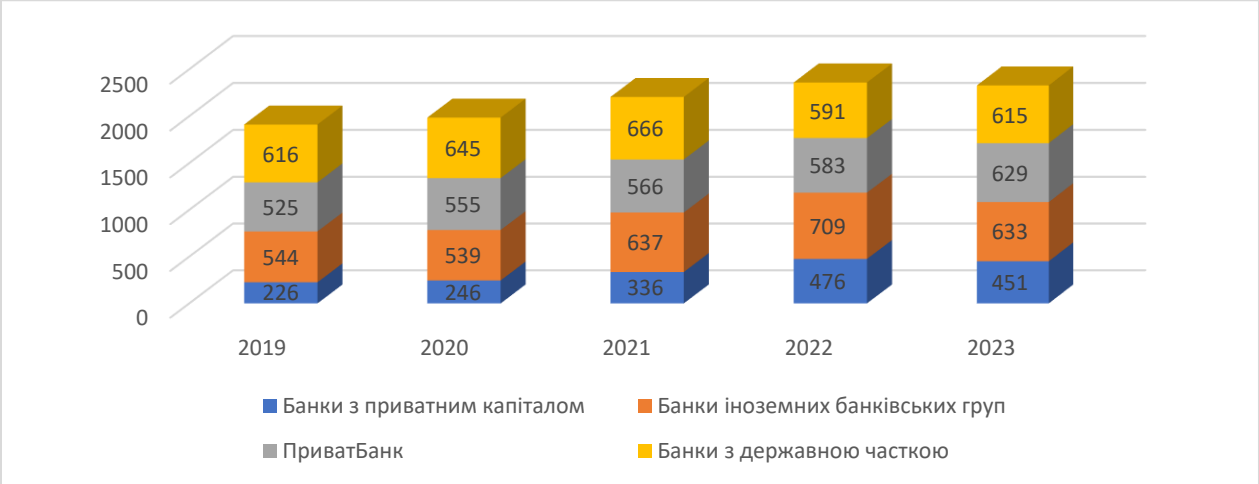

Рис.2.3 Активи банківського сектору України у 2019–2023 рр., млн. грн.[41]

Хоча кількість банків в Україні поступово зменшується, обсяг їх активів у 2019–2023 роках зростав щороку. (Рис.2.3) Активи банків з державною часткою за цей період коливалися, із незначним спадом у 2022 році, проте за перші шість місяців 2023 року вони збільшилися майже до рівня 2019 року, досягнувши 615 млн грн. ПриватБанк демонстрував подібні коливання, як і інші державні банки, і за перше півріччя 2023 року його активи склали 629 млн грн, що вказує на зростання концентрації в секторі. Активи банків іноземних груп поступово зросли на 89 млн грн, тоді як активи банків із приватним капіталом за перше півріччя 2023 року подвоїлися порівняно з 2019 роком і становлять 451 млн грн.

Основним джерелом зростання активів під час війни стали кошти в інших банках та інвестиції в депозитні сертифікати НБУ.

Пасиви банківського сектору за останні п'ять років демонструють зростання в обох напрямах (рис. 2.4). Власний капітал зріс на 69 млн грн, тоді як зобов’язання банків збільшилися на 670 млн грн. Основним джерелом ресурсів для банків залишаються залучені та запозичені кошти, які становлять більшу частину загального обсягу ресурсів.

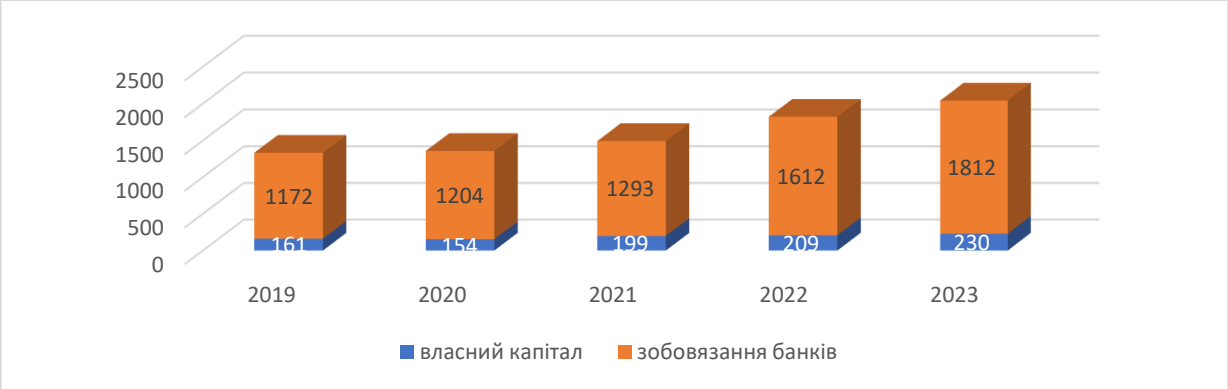

Рис.2.4 Пасиви банківського сектору України 2019–2023 рр., млн. грн.[40]

Коли банк отримує стабільний прибуток, він має більше можливостей для покриття своїх зобов'язань, що зменшує ризики фінансових труднощів. Тому аналіз рентабельності допомагає оцінити потенціал ліквідності банку у довгостроковій перспективі. Протягом 2019–2023 років банківська система України зазнала збитків лише у 2019 році, після чого щорічно демонструвала тенденцію до відновлення (рис. 2.5).

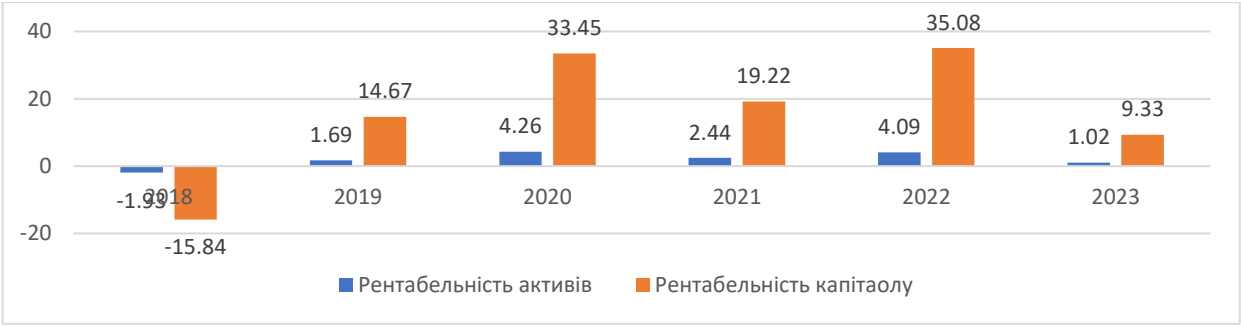

Рис.2.5. Рентабельність активів та капіталу банків України 2018–2023 рр., %[30]

Рентабельність активів зросла з -1,92% до 4,10%, а рентабельність капіталу банків України збільшилася з -15,83% до 35,09% на початок 2023 року, що є

позитивним сигналом для реалізації монетарної політики Національного банку України. Після введення воєнного стану рентабельність активів і капіталу була збитковою протягом кількох місяців, але наприкінці року стала прибутковою, хоча й з істотною різницею порівняно з початком року: рентабельність капіталу зменшилася на 25,76%, а рентабельність активів знизилася на 3,08%.

Ліквідність банків в Україні під час війни демонструє змішані результати. Хоча банківська система стикається зі скороченням кількості установ та посиленням недовіри з боку населення, активи банків все ж таки зростають, що свідчить про певну стабільність. Адаптація до нових умов, зменшення кредитного портфеля і зростання непрацюючих кредитів викликають занепокоєння. Однак позитивна динаміка рентабельності та збільшення пасивів вказують на те, що банківський сектор намагається відновити свою діяльність, попри виклики, які виникають у військовий час.

2.2. Оцінка методів регулювання ліквідності, застосованих НБУ

З початком війни Національний банк України оперативно запровадив заходи для підтримки стабільності банківської системи та зменшення відтоку коштів з рахунків клієнтів. Зокрема, було введено обмеження на зняття готівки (до 100,000 грн на день, за винятком виплат заробітної плати та соціальних виплат), розширено можливості підкріплення банків готівкою та введено бланкове рефінансування без обмежень за сумою і терміном до одного року з можливістю продовження. Під час активних запитів наприкінці лютого — початку березня заборгованість за бланковими кредитами досягла 25 млрд грн. 25 лютого 2022 року НБУ надав бланкове рефінансування на суму 51,5 млрд грн. До липня заборгованість зменшилась до 250 млн грн, а потреба в рефінансуванні поступово знизилась завдяки профіциту ліквідності та підвищенню ставки

рефінансування до 27%. Динаміка кредитів рефінансування за станом на 2022 рік представлена на рис.2.6

Рис.2.6 Динаміка фактично наданих Національним банком України банкам кредитів
на строк більше 30 календарних днів у 2022 році, тис грн[20,28]

З початку 2023 року Національний банк України надав лише два кредити рефінансування: 50 млн грн для АТ «Перший інвестиційний банк» та 140 млн грн для АТ «Банк ¾». Для забезпечення стабільності фінансових установ було заборонено виплату дивідендів за 2021 рік, а також внесено зміни до правил оцінки кредитного ризику банків для правильного відображення «кредитних канікул», що пропонуються клієнтам.

Також були імплементовані раніше анонсовані заходи, спрямовані на уникнення емісійного фінансування дефіциту бюджету та посилення монетарної трансмісії. Зокрема, починаючи з 11 січня 2023 р., банкам надали можливість покривати до 50 % від загального обсягу обов'язкових резервів за рахунок облігацій внутрішньої державної позики (далі – ОВДП). Отже, при формуванні обов'язкових резервів, банки отримали змогу використовувати для їх покриття бенчмарк-ОВДП, які вперше розмістило Міністерство фінансів на первинному аукціоні, що відбувся 3 січня поточного року. За оцінками НБУ, цей крок сприяв активнішій участі банків на первинному ринку ОВДП, уникненню емісійного фінансування бюджетного дефіциту та абсорбції частини вільної ліквідності банківської системи.

У лютому 2022 року ліквідовано АТ «Міжнародний резервний банк» та ПАТ «Промінвестбанк» — дочірні банки російських державних фінансових установ, які володіли 2% чистих активів банківського сектору за даними НБУ на початок року.

У квітні 2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб», який передбачає, що під час дії воєнного стану та протягом трьох місяців після його завершення Фонд гарантування вкладів повністю відшкодовує кошти вкладників, включаючи нараховані відсотки. Після цього терміну відшкодування буде обмежене сумою до 600 тисяч грн незалежно від кількості рахунків в одному банку. Раніше гарантована сума відшкодування становила 200 тис. грн. Закон також передбачає включення АТ «Ощадбанк» до системи гарантування вкладів.[34]

Запроваджені заходи сприяли зміцненню довіри до банківської системи та запобігли відтоку коштів. Одним із важливих рішень було дозволити купівлю іноземної валюти (до 100 тис. грн) з розміщенням на депозит від трьох місяців. Очікується, що зниження курсу валют зменшить інтерес до валютних депозитів. Ліквідності сприяло також збільшення вкладів у гривні на 20% у 2022 році, але зростання депозитів на вимогу підвищує ризики ліквідності. Водночас деякі банки, як Сенс Банк і Банк Південний, зазнали відтоку депозитів через негативні новини. Приріст депозитів спостерігався в Приватбанку та Ощадбанку завдяки соціальним виплатам. НБУ коригував нормативи обов’язкових резервів, підвищивши їх на 5% для коштів на вимогу та поточних рахунках, а для строкових коштів зміни не були внесені. [35].

За оцінками регулятора, загальний обсяг обов’язкових резервів, які банки повинні були формувати, збільшився орієнтовно на 73 млрд грн. Цей крок сприяв зниженню профіциту ліквідності в банківській системі, що стимулювало банки до активнішої конкуренції за строкові кошти вкладників. Національний банк також очікував, що в результаті зростатимуть ставки за гривневими активами та частка строкових депозитів у банківській системі.

Таблиця 1.2

Динаміка показників ліквідності та прибутковості банківської системи України

Показники	01.01.2022	01.02.2022	01.04.2022	01.07.2022	01.10.2022	01.01.2023
Кількість діючих банків	71	71	69	68	67	67
LCRвв середнє значення по банківській системі, %	464,06	463,25	н/д	748,56	1104,73	1516,19
LCRвв середнє значення по групі ощадних банків, %	328,71	340,24	н/д	335,04	385,14	452,58
LCRів, середнє значення по банківській системі, %	381,11	587,39	н/д	911,69	620,44	868,82
LCRів, середнє значення по групі ощадних банків, %	281,44	287,28	н/д	229,53	286,81	356,85
NSFR середнє значення по банківській системі,%	222,23	222,92	н/д	194,23	197,02	238,06
NSFR середнє значення по групі ощадних банків, %	130,22	126,93	н/д	129,72	113,10	145,85

Аналізуючи динаміку показників ліквідності банківської системи України, слід звернути увагу на наступні моменти (табл. 1.2): станом на початок 2023 року найвищі значення LCR та NSFR спостерігались у таких банках [39]:

– LCRвв, норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (не менше 100%): АТ «Альпарі Банк» – 4 855,95%, АТ «БТА Банк» – 3 295,35%, АТ «Український банк реконструкції та розвитку» – 1 236,51%. Середнє значення по банківській системі становило 465,06%;

– LCRів, норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті (не менше 100%): АТ «Банк Траст-капітал» – 3 797,78%, АТ «Альпарі Банк» – 2 059,04%, Полікомбанк – 822,63%. Середнє значення по банківській системі – 382,11%;

– NSFR (не менше 90%): АТ «Банк Авангард» – 1 124,23%, АТ «СЕБ корпоративний Банк» – 763,01%, АТ «Дойче Банк ДБУ» – 709,92%. Середнє значення по банківській системі – 223,23%.

Впродовж 2023 року ліквідність банків залишалася доволі високою, і всі ключові показники мали тенденцію до суттєвого зростання як по банківській системі, так і по групі ощадних банків. Якщо в середньому LCRвв зросла більше ніж у 3 рази по банківській системі, то по групі ощадних банків – у 1,38 раза. Більшість із банків, які вказані вище, зберегли показники ліквідності. Зокрема, станом на 01.01.2024 року у «Альпарі-банку» LCRвв досягнув 68 169,17%, LCRів – 14 451,41%; у БТА банку LCRвв – 4 799,76%. Суттєво перевищують оптимальне значення LCRвв такі банки, як АТ «ОКСІ Банк» та АТ «СЕБ корпоративний банк». У той же час найнижчі значення LCRвв у АТ «Банк Авангард» – 110,79% (тенденція до зниження) та в АБ «Укргазбанк» – 143,73% (тенденція до підвищення). У групі ощадних банків на початок 2024 року найвища ліквідність за показником LCRвв була у АТ «А-Банк» – 1 207,82%, найнижча у АТ «Банк Форвард» (на даний час визнаний неплатоспроможним). LCRів – зростає за рік у 2,28 раза, при цьому найвищі значення даного показника спостерігалися у травні-липні 2023 року. З

Високі показники LCR спостерігаються в таких банках, як ПрАТ «Банк Фамільний», АТ «Банк «ПОРТАЛ», АТ «Банк Траст-капітал», АТ «Кредитвест Банк», де цей показник значно перевищує нормативні значення. Щодо коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR), на 01.01.2024 майже всі банки відповідають вимогам, при цьому найвищі значення зафіксовано у АТ «СЕБ корпоративний банк» (934,92%), АТ «Альпарі-Банк» (728,25%), ПрАТ «Банк Фамільний» (686,06%), а найнижче значення у банку «Форвард» (77,98%), що свідчить про його неплатоспроможність. За 2023 рік в динаміці NSFR у банківській системі значних змін не відбулося. Станом на початок 2024 року цей показник становить 239,06% по банківській системі і 146,85% по групі ощадних банків, що є вищим за оптимальне значення і підтверджує профіцит ліквідності в Україні.

У банківській системі України спостерігається непродуктивне використання високоліквідних активів протягом тривалого часу. НБУ відіграє важливу роль у рефінансуванні банків, визначаючи основи цієї системи та

виступаючи регулятором. Оцінка поточного стану ліквідності показує, що банки значно перевищують встановлені НБУ вимоги, а аналіз активів і пасивів вказує на наявність резервів для покращення рівня ліквідності.

2.3. Аналіз ефективності нормативних вимог щодо ліквідності в банківському секторі України

Регулювання ліквідності на державному рівні здійснює Національний банк України, основним інструментом якого є встановлення економічних нормативів. В Україні діють два нормативи ліквідності: коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) та коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR). Раніше використовувався також норматив короткострокової ліквідності (Н6), але з 23 березня 2022 року він був скасований відповідно до європейських стандартів. Оцінка дотримання нормативів дозволяє ефективно управляти ризиком ліквідності на рівні окремих банків та центрального банку. Ключовим показником, який відображає рівень ліквідності в банку, був норматив короткострокової ліквідності, представлений на рисунку 2.7.

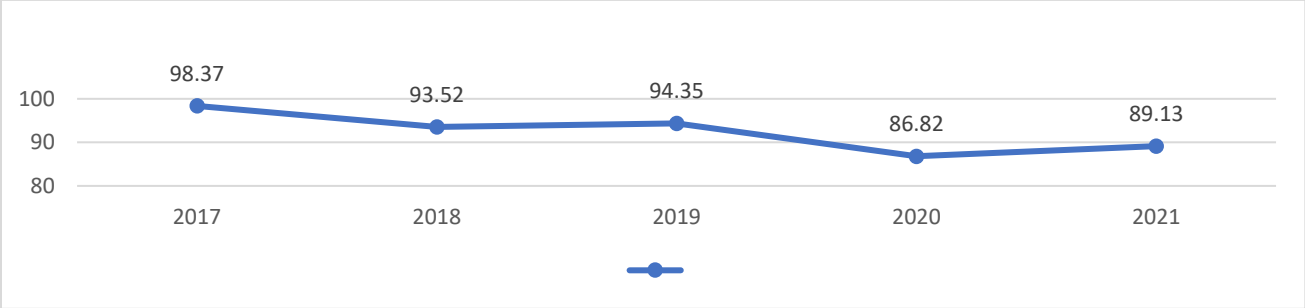

Рис.2.7 Динаміка зміни нормативу короткострокової ліквідності в банках України, % [41]

Як ми змогли побачити, у досліджуваному періоді норматив Н6 залишався в межах норми, яка становила 60%. Найвищого значення цей показник досяг у 2017 році, коли він становив 98,37%. У 2020 році значення нормативу значно знизилося, хоча й залишалося в межах норм. Проте вже в 2021 році він зріс.

Таким чином, незважаючи на певні негативні тенденції зниження цього показника, він повністю відповідав вимогам НБУ, що свідчило про те, що банки дбали про свій рівень ліквідності в короткостроковій перспективі.

Наразі банки значно перевищують нормативи ліквідності, залучаючи великі суми на рахунки, що забезпечує фінансову стійкість, але знижує їх прибутковість. Профіцит ліквідності в банківській системі України пов'язаний з підходами до валютної та цінової стабільності, зокрема зміною інструментів НБУ, які раніше використовувалися для стабілізації обмінного курсу. Пізніше ставки за активними та пасивними операціями стали більше орієнтовані на валютний курс, що призвело до накопичення ліквідності в банках і зниження стимулів для кредитування реального сектору.

З метою гармонізації з європейськими стандартами НБУ запровадив пруденційні нормативи ліквідності для банківських груп: коефіцієнт покриття ліквідністю (LCRк) і коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFRк), які введені з 2018–2019 років. Вони визначають мінімальний рівень ліквідності та стабільного фінансування для банків. Введення нових вимог буде поетапним, з обов'язковим дотриманням нормативів LCRк та NSFRк з 1 квітня 2025 року.

Національний банк України використовує різноманітні інструменти для контролю ліквідності на макро- та мікрорівнях. На макрорівні застосовуються мінімальні вимоги до резервів, адміністративні обмеження, стабілізаційні позики та операції на відкритому ринку. На мікрорівні НБУ встановлює нормативи ліквідності, такі як коефіцієнти покриття ліквідністю (LCRBB та LCRIB) та коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR). Ці нормативи забезпечують підтримку ліквідності банків у стресових умовах та на довгостроковій основі.

З 2018 року НБУ запровадив LCRк та NSFRк для банківських груп, що адаптує нормативно-правову базу до стандартів ЄС. Банки мають дотримуватися цих нормативів на рівні не менше 100% з 1 квітня 2025 року.

Проблеми з ліквідністю можуть проявлятися через припинення кредитування, продаж активів на невигідних умовах або надмірні відсотки за

депозитами. Погіршення ліквідності є попередженням фінансових проблем, що можуть призвести до кризи ліквідності, викликаної поглибленням платіжного дефіциту та недостатньо ефективним управлінням ліквідністю.

Отже, організація управлінських заходів щодо ліквідності та ризиків ліквідності є пріоритетним завданням для центральних та комерційних банків. Ця пріоритетність пояснюється значним впливом, який можуть спричинити дефіцит або профіцит ліквідності як для окремої банківської установи, так і для всієї системи. Підтримка оптимального рівня ліквідності в банках є важливою для розвитку та стабільності банківської системи, стабільності національної валюти та успішності процесів зменшення інфляції в країні.

Відзначаючи міжнародний досвід управління банківською ліквідністю, зокрема Базельські підходи до контролю та нагляду за ризиком ліквідності, можна стверджувати про доцільність їх впровадження в Україні. Застосування базових принципів міжнародних рекомендацій щодо управління ризиком ліквідності допоможе банкам ефективніше виявляти елементи управління, що дозволять вирішувати проблеми ліквідності під час стресових ситуацій.

РОЗДІЛ 3: РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями вдосконалення політики регулювання ліквідності Національним банком України

На основі аналізу було складено напрямки вдосконалення політики регулювання ліквідності Національним банком України:

1. Адаптація нормативної бази: необхідно продовжити гармонізацію національних нормативів ліквідності з європейськими стандартами, зокрема шляхом впровадження нових вимог до коефіцієнтів LCR та NSFR, а також запровадження нових стандартів для банківських груп.

По-перше, необхідно продовжити впровадження нових вимог до коефіцієнтів покриття ліквідністю (LCR) та чистого стабільного фінансування (NSFR). Це передбачає не лише підвищення вимог до рівня ліквідності банків, але й адаптацію методик їх розрахунку до міжнародних практик. Зокрема, необхідно забезпечити, щоб банки мали достатній запас ліквідності для покриття чистого очікуваного відпливу коштів протягом 30 днів у стресових умовах, відповідно до стандартів LCR, а також дотримувалися мінімального рівня стабільного фінансування на один рік, визначеного для NSFR.

Додатково, важливим кроком є запровадження нових стандартів для банківських груп, які б ураховували специфіку їх діяльності та структури. Це вимагатиме розробки внутрішніх положень, що регулюють розрахунок LCR і NSFR на консолідованій основі, що, в свою чергу, підвищить відповідальність банків за управління ліквідністю на груповому рівні. Впровадження цих нормативів буде здійснюватися поетапно, щоб дати можливість банкам адаптувати свої процеси управління ліквідністю до нових вимог.

Необхідно також врахувати можливі наслідки для банківської системи, зокрема за рахунок перегляду процентних ставок на активи і пасиви, що може стимулювати банки до активнішого кредитування реального сектора економіки, тим самим запобігаючи накопиченню надлишкової ліквідності. Додатково, важливим є впровадження системи стрес-тестування, яка дозволить банкам

оцінювати їхню стійкість до ліквідних шоків і адаптувати свою діяльність відповідно до результатів таких тестів.

Ці кроки забезпечать більш ефективне управління ліквідністю в Україні, знижуючи ризики для банківської системи та сприяючи її стабільності, що є особливо актуальним в умовах змінного фінансового середовища.

2. Покращення моніторингу ліквідності: здійснювати більш детальний моніторинг дотримання економічних нормативів ліквідності не лише на рівні окремих банків, а й у рамках загального контролю за банківською системою, що дозволить вчасно виявляти проблеми.

Для покращення моніторингу ліквідності в банківській системі України необхідно здійснити кілька конкретних кроків, які сприятимуть своєчасному виявленню проблем та забезпеченню стійкості фінансових установ. Перш за все, важливо розробити централізовану інформаційну платформу, яка дозволить Національному банку України здійснювати моніторинг ліквідності в реальному часі. Ця платформа повинна агрегувати дані про ліквідність з усіх банків, включаючи їхні показники LCR та NSFR, а також дані про короткострокову ліквідність, щоб забезпечити комплексний огляд ситуації в секторі.

Наступним кроком є впровадження регулярних звітів про ліквідність, які б включали не лише дані про дотримання нормативів, але й аналіз тенденцій у ліквідності, виявлення потенційних ризиків та їх причин. Звіти мають бути доступні не лише для регулятора, але й для банків, що дозволить їм порівнювати свої показники з ринковими середніми значеннями та краще розуміти свої позиції.

Також доцільно запровадити стрес-тестування ліквідності, яке б включало різноманітні сценарії економічних шоків. Це допоможе банкам оцінити свою здатність витримувати непередбачені фінансові труднощі та вчасно вживати необхідні заходи для підтримки ліквідності. Крім того, Національному банку слід здійснювати періодичні виїзні перевірки, що дадуть можливість безпосередньо оцінювати процедури управління ліквідністю в банках, їхню відповідність встановленим нормативам і стандартам.

Методика, яку я пропоную для покращення моніторингу ліквідності, включає інтеграцію аналітичних інструментів, що дозволяють автоматизувати процес збору та аналізу даних. Використання алгоритмів машинного навчання для виявлення аномалій у ліквідності дозволить НБУ виявляти проблеми ще до того, як вони стануть критичними. Також важливим аспектом є підвищення прозорості інформації: банки повинні публічно звітувати про свої показники ліквідності, що дозволить зміцнити довіру з боку вкладників і інвесторів.

Ця комплексна методика сприятиме покращенню моніторингу ліквідності, що в свою чергу дозволить запобігти потенційним кризам у банківському секторі, підтримуючи його стабільність і стійкість до зовнішніх шоків.

3. Стимулювання кредитування: визначити механізми, які стимулюватимуть банки до активнішого кредитування реального сектора економіки, аби уникнути накопичення надлишкової ліквідності. Це може включати перегляд процентних ставок за депозитами та активами, а також розробку програм підтримки кредитування.

По-перше, важливо переглянути процентні ставки за депозитами та активами, створивши умови, які заохочували б банки до зменшення вартості кредитування. Для цього Національний банк України може встановити гнучкіші коридори облікових ставок, щоб забезпечити баланс між залученням депозитів та кредитуванням.

Одним із механізмів може бути впровадження програм державної підтримки кредитування для стратегічних галузей економіки, таких як агросектор, виробництво та інноваційні технології. Держава може пропонувати гарантії за кредитами або субсидії на відсоткові ставки для підприємств, що займаються важливими для національної економіки проектами. Це дозволить банкам зменшити ризики, пов’язані з кредитуванням, і зробить кредити більш доступними для бізнесу.

Крім того, Національний банк України може впровадити програми монетарного стимулювання, які б підтримували банки, що активно кредитують реальний сектор. Це може бути, наприклад, зниження резервних вимог для

банків, які досягли певних показників щодо кредитування підприємств. Такі заходи створять фінансовий стимул для банків, щоб вони збільшували обсяги кредитування, особливо в умовах надлишкової ліквідності.

Не менш важливим є розвиток інформаційних платформ, які б полегшували банкам доступ до даних про кредитоспроможність підприємств, а також допомагали з аналізом ризиків. Ці платформи можуть включати бази даних про бізнес, аналітичні інструменти для оцінки кредитних ризиків, що сприятиме підвищенню довіри до позичальників.

Активна комунікація між банками та підприємствами є важливою для розуміння потреб бізнесу в кредитуванні та розробки відповідних продуктів. Залучення бізнес-асоціацій до обговорення умов кредитування сприяє формуванню більш гнучкої системи, що враховує реальні потреби економіки. Важливими кроками є розробка внутрішніх положень для розрахунку LCRк та NSFRк, впровадження обов'язкового стрес-тестування для оцінки стійкості банків до шоків ліквідності та вдосконалення методів управління ліквідністю для оперативної адаптації до змін у фінансовому середовищі. Забезпечення гнучкості в управлінні ліквідністю є критичним для стабільності банківської системи, і НБУ вже продемонстрував здатність швидко реагувати на виклики, застосувавши заходи для запобігання відтоку коштів і забезпечення ліквідності банків. Важливо також впровадити нові методи моніторингу ліквідності, включаючи регулярні стрес-тести та створення централізованої бази даних про ліквідність для обміну інформацією між банками. Крім того, розробка інноваційних фінансових продуктів, таких як гнучкі депозитні програми, може стимулювати перетворення вкладів на більш стабільні строкові кошти, що покращить ліквідність банків.

Необхідно також розглянути можливість співпраці з державними органами для створення програм підтримки ліквідності, які б надавали банкам додаткові ресурси у випадках різких економічних потрясінь. Наприклад, це може бути реалізація програм кредитування під державні гарантії для підтримки підприємств, що надають ліквідність банківській системі.

Загалом, забезпечення гнучкості в управлінні ліквідністю потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення моніторингу, впровадження інноваційних продуктів, тісну співпрацю з державою та активну участь банків у розвитку ринку ліквідності. Ці кроки допоможуть не лише адаптуватися до змін у фінансовому середовищі, а й створити більш стійку та динамічну банківську систему.

4. Залучення міжнародного досвіду є ключовим елементом у вдосконаленні політики управління ліквідністю в Україні, адже глобалізація фінансових ринків вимагає від національних банків адаптації до міжнародних стандартів. Одним з основних джерел для запозичення таких стандартів є Базельські рекомендації, які розробляються Базельським комітетом з банківського нагляду. Ці рекомендації включають комплексні підходи до управління ліквідністю, які можуть суттєво поліпшити стійкість банківської системи в Україні. Важливо адаптувати ці міжнародні практики до специфіки української економіки, враховуючи її особливості, структуру банківського сектору та поточні виклики, з якими стикається країна.

5. Регулярні консультації з банками: проводити регулярні консультації з банківським сектором для обговорення змін у регулюванні ліквідності та їхніх наслідків, що сприятиме кращому розумінню потреб та викликів, з якими стикаються банки.

Доцільно впроваджувати базельські підходи до управління ліквідністю, зокрема коефіцієнти LCR та NSFR, які допоможуть банкам оцінювати ліквідні резерви та знизити ризики ліквідності, забезпечуючи відповідність міжнародним стандартам. Важливим є також вдосконалення системи моніторингу ліквідності через аналіз ринкової динаміки та змін у поведінці вкладників. Інтеграція сучасних аналітичних інструментів дозволить банкам швидше реагувати на зміни в фінансовому середовищі та підвищити стійкість установ. Обмін досвідом з іншими країнами через участь у міжнародних форумах сприятиме гнучкішій політиці, здатній ефективно реагувати на фінансові виклики. Також важливо підвищувати кваліфікацію банківських спеціалістів через стажування та

навчальні курси, що дозволить впроваджувати нові методи управління ліквідністю. Використання міжнародного досвіду зміцнить довіру до української банківської системи і сприятиме економічній стабільності та розвитку. Впровадження цих рекомендацій вимагатиме зусиль від регуляторів, банків та держави, але результатом стане стійка фінансова система, здатна подолати сучасні виклики.

6. Освіта та підвищення обізнаності: проводити тренінги та семінари для банківських працівників щодо управління ліквідністю, що дозволить покращити їхню кваліфікацію та здатність ефективно справлятися з ризиками ліквідності.

7. Аналіз впливу нормативів: постійно аналізувати вплив встановлених нормативів ліквідності на фінансову стійкість банків і при необхідності коригувати їх, щоб забезпечити оптимальний баланс між ліквідністю та прибутковістю.

Ці напрямки можуть суттєво підвищити ефективність політики регулювання ліквідності Національним банком України, забезпечуючи стабільність банківської системи та її здатність реагувати на виклики фінансового середовища.

3.2. Розробка заходів для підвищення стійкості банків до ліквідних ризиків

Захист банків від ліквідних ризиків є критично важливим для забезпечення їхньої стійкості та стабільності. Ось кілька основних заходів, які можуть бути впроваджені для підвищення стійкості банків до ліквідних ризиків:

1. Регулярне проведення стрес-тестів є критично важливим інструментом для банків, оскільки дозволяє оцінити їхню здатність витримувати різні шокові ситуації, такі як раптові виводи депозитів, значні коливання процентних ставок або зміни в ринкових умовах. Ці тести зазвичай імітують несприятливі сценарії, щоб перевірити, як банк впорається з різними фінансовими стресами, включаючи економічні рецесії або фінансові кризи.

Процес стрес-тестування передбачає створення моделей, які враховують різноманітні фактори, такі як зміни в попиті на кредити, зміни в ліквідності активів і зобов'язань, а також можливі втрати від неповернення кредитів. Завдяки цьому банки можуть ідентифікувати свої потенційні слабкі місця, які можуть загрожувати їхній фінансовій стійкості. Наприклад, якщо під час тестування виявляється, що у банку недостатньо ліквідних активів для покриття раптових виводів депозитів, це стане сигналом для впровадження коригувальних заходів.

2. Формування резервів ліквідності є одним із ключових аспектів управління ліквідними ризиками в банках. Для забезпечення стійкості до можливих фінансових шоків банки повинні підтримувати достатній рівень ліквідних активів, які можуть бути швидко перетворені в готівку без значних втрат у вартості. Це означає, що фінансові установи повинні планувати і контролювати свій баланс таким чином, щоб мати наявність ліквідних ресурсів у моменти, коли це найбільше потрібно, наприклад, під час раптових виводів депозитів клієнтів або в умовах ринкової нестабільності.

Одним з основних елементів резервування ліквідності є розміщення коштів у центральному банку, що забезпечує стабільний доступ до фінансування та буфер для непередбачених витрат. Центральні банки пропонують вигідні умови для розміщення коштів, що робить це джерело ліквідності привабливим для банків. Крім того, банки повинні утримувати якісні активи, такі як державні цінні папери чи облігації високого кредитного рейтингу, які можна швидко продати або заставити для отримання ліквідності. Важливо, щоб ці активи мали високу ліквідність для швидкого перетворення на готівку без значних витрат. Підтримка резервів ліквідності вимагає регулярного моніторингу ліквідних позицій і прогнозування грошових потоків, що дозволяє вчасно виявляти проблеми і знижувати ризик ліквідності. Це сприяє фінансовому здоров'ю банку, підвищуючи його здатність витримувати труднощі та підтримувати довіру клієнтів і інвесторів.

3. Управління активами та пасивами є критично важливим елементом стратегії ліквідності для банків, оскільки дозволяє забезпечити баланс між

короткостроковими та довгостроковими активами і пасивами. Важливість цього процесу полягає в тому, що неправильне управління може призвести до серйозних ліквідних ризиків, що, в свою чергу, вплине на здатність банку виконувати свої зобов'язання перед вкладниками та інвесторами.

Банки повинні ретельно аналізувати і планувати терміни погашення своїх зобов'язань, оскільки короткострокові зобов'язання можуть створювати значний тиск на ліквідність. Якщо, наприклад, у банку є велика кількість короткострокових депозитів, які необхідно виплатити в найближчий час, а активи в основному представлені довгостроковими кредитами, це може призвести до ситуації, коли банк не зможе швидко реалізувати свої активи для покриття зобов'язань. Тому важливо, щоб терміни погашення активів відповідали термінам зобов'язань. Управління активами та пасивами включає в себе також моніторинг і аналіз структури балансу банку, щоб виявити будь-які диспропорції, які можуть призвести до ліквідних проблем.

Крім того, банки можуть використовувати різні фінансові інструменти для управління своїми активами і пасивами, такі як свопи процентних ставок або ф'ючерси, щоб зменшити ризики, пов'язані зі зміною відсоткових ставок. Це дозволяє знизити вартість фінансування та підвищити ефективність управління ліквідністю.

4. Диверсифікація джерел фінансування є важливим стратегічним підходом для банків, оскільки дозволяє зменшити ризики ліквідності, пов'язані з залежністю від одного або кількох джерел фінансування. В умовах нестабільності на фінансових ринках чи економічних криз диверсифікація допомагає забезпечити більшу стійкість, оскільки різні джерела можуть реагувати по-різному на зміни в ринкових умовах.

Банки можуть залучати фінансування через депозити від фізичних та юридичних осіб, що є основним джерелом ліквідності. Однак покладатися лише на депозити не завжди доцільно, оскільки у разі економічного спаду чи паніки клієнти можуть масово виводити кошти. Тому банки повинні розширювати інші джерела фінансування. Міжбанківське кредитування дозволяє отримувати

короткострокове фінансування для покриття тимчасових дефіцитів, проте воно супроводжується ризиками, що залежать від ринкових умов і довіри між установами. Емісія облігацій дозволяє залучати капітал від інвесторів і знижувати ризики ліквідності, даючи можливість планувати зобов'язання на довгострокову перспективу. Також банки можуть використовувати кредитні лінії як додатковий буфер ліквідності у кризових ситуаціях.

5. Контроль за ліквідністю. Регулярний моніторинг ліквідності через встановлення ключових показників ліквідності (наприклад, коефіцієнт ліквідності) дозволяє банкам оперативно реагувати на зміни в ліквідності.

6. Розробка політики управління ліквідністю. Формулювання чіткої політики управління ліквідністю, яка включає процедури на випадок надзвичайних ситуацій, дозволяє банкам швидко і ефективно реагувати на ліквідні кризи.

7. Забезпечення доступу до фінансових ринків. Банки повинні підтримувати добрі стосунки з інвесторами та іншими фінансовими установами, щоб мати можливість залучати фінансування в умовах ринкової нестабільності.

8. Використання фінансових технологій у банківській сфері для моніторингу та прогнозування ліквідності є надзвичайно важливим у сучасному фінансовому середовищі, яке характеризується високою швидкістю змін і складністю. Одним з найбільш ефективних інструментів для цього є системи аналітики даних, які використовують великі обсяги інформації з різних джерел, таких як внутрішні системи банку, ринкові дані, а також соціальні мережі. Наприклад, технології бізнес-інтелекту (BI) дозволяють банкам візуалізувати дані про грошові потоки, транзакції та депозитні активи, що забезпечує більш точне уявлення про їхню ліквідність у реальному часі.

Також важливо зазначити, що автоматизовані системи управління ліквідністю можуть допомогти банкам оптимізувати використання ліквідних активів. Наприклад, рішення на базі штучного інтелекту можуть автоматично оцінювати ліквідність активів, таких як державні облігації або короткострокові

кредити, і пропонувати оптимальні стратегії їх використання в залежності від прогнозованих потреб у ліквідності.

Крім того, технології блокчейн можуть бути використані для підвищення прозорості та ефективності транзакцій, що також позитивно вплине на ліквідність. Наприклад, банки можуть використовувати блокчейн для миттєвих розрахунків між фінансовими установами, що зменшує час, необхідний для обробки платежів, і забезпечує швидший доступ до ліквідних ресурсів.

9. Освіта та підвищення обізнаності персоналу. Навчання працівників банку щодо ліквідних ризиків і їх управління допомагає створити культуру відповідального управління ліквідністю.

10. Співпраця з регуляторами. Активна співпраця з регуляторами для дотримання нормативних вимог і рекомендацій щодо ліквідності сприяє підвищенню загальної стійкості банку.

ВИСНОВКИ

Ліквідність банківської установи є критично важливим для стабільності її діяльності та виконання зобов'язань. Втрата ліквідності може призвести до платоспроможності, що негативно вплине на фінансовий стан. Основна мета управління ліквідністю полягає в підтриманні оптимального співвідношення активів і пасивів, щоб уникнути фінансових розривів. Попри різні визначення ліквідності, всі вони акцентують на важливості своєчасного виконання зобов'язань. У умовах фінансової нестабільності банкам потрібно впроваджувати ефективні методи управління ліквідністю для збереження довіри клієнтів.

Стійкість банківської системи залежить від взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів, таких як стан ринку цінних паперів, інфляція, валютний курс та політика Національного банку України. Внутрішні чинники включають якість активів, капітальну базу, баланс між строками активів і зобов'язань, управлінську діяльність та репутацію банку. Управління ліквідністю вимагає постійного моніторингу фінансових ресурсів та оптимізації структури активів і пасивів, оскільки недостатня ліквідність може загрожувати виконанню зобов’язань.

Основними методами управління ліквідністю є управління активами, управління пасивами та збалансований підхід. Управління активами зосереджене на накопиченні ліквідних активів, хоча це може бути дорогим, тоді як управління пасивами передбачає запозичення для швидкого отримання ліквідності, що також несе ризики. Національний банк України регулює ліквідність через економічні нормативи, такі як Н6, LCR і NSFR, які допомагають підтримувати ліквідність банківської системи, особливо під час криз. Оцінка ліквідності відбувається через аналіз грошових потоків і дотримання встановлених нормативів.

Для ефективного прогнозування та управління ліквідністю банків в Україні необхідно враховувати вплив ключових факторів на ліквідність як окремих установ, так і банківської системи загалом. Основні принципи управління ліквідністю включають планування, управління балансом, стрес-тестування, підтримку ліквідних резервів, регулювання цін, диверсифікацію

активів та постійний моніторинг фінансової ситуації. З 2019 року в Україні відбулися значні зміни в нормативному регулюванні ліквідності: скасовано нормативи миттєвої та поточної ліквідності, натомість запроваджено коефіцієнти покриття ліквідності (LCR) та чистого стабільного фінансування (NSFR). Це сприяло зменшенню системного ризику, пов'язаного з короткостроковим фондом. Аналіз показує, що банківська система в цілому демонструє профіцит ліквідності, а показники LCR перевищують нормативи, свідчачи про стабільність, навіть в умовах воєнного стану. Тим не менш, зростання непрацюючих кредитів та скорочення кредитного портфеля викликають занепокоєння. В цілому, позитивна динаміка рентабельності активів та капіталу вказує на поступове відновлення банківського сектору, незважаючи на існуючі виклики. В Україні регулювання ліквідності банківської системи здійснюється Національним банком України (НБУ) за допомогою встановлення економічних нормативів, серед яких найбільш важливими є коефіцієнти покриття ліквідністю (LCR) та чистого стабільного фінансування (NSFR). З 2022 року скасовано норматив короткострокової ліквідності (Н6), щоб відповідати європейським стандартам. Наразі спостерігається профіцит ліквідності в банківській системі, що свідчить про підвищення ліквідності комерційних банків. Проте, це також призводить до зниження їх прибутковості, оскільки банки зберігають значні суми коштів на рахунках. Введення нових нормативів LCRк та NSFRк на консолідованій основі з 2024 року є важливим кроком до гармонізації з європейськими вимогами.

Після початку війни Національний банк України запровадив ряд оперативних заходів, які були спрямовані на забезпечення стабільності банківської системи та зменшення відтоку коштів. Серед основних заходів — обмеження на зняття готівки, розширення можливостей готівкового підкріплення для банків і запровадження бланкового рефінансування. Протягом 2022 року відзначалася динаміка зниження потреби в рефінансуванні завдяки профіциту ліквідності. З початку 2023 року рефінансування було мінімальним, а для забезпечення стабільності банків були введені нові правила, такі як заборона

на виплату дивідендів і зміни в оцінці кредитного ризику. Окрім цього, зміни в обов’язкових резервах сприяли зменшенню профіциту ліквідності, активізуючи конкуренцію за строкові депозити. У 2022 році було зафіксовано зростання обсягів гривневих депозитів на 20% та депозитів населення на 30%, в той час як спостерігався відтік вкладів з окремих банків. Ключові показники ліквідності, такі як LCR і NSFR, демонстрували тенденцію до зростання, що підтверджує стабільність банківської системи, хоча деякі банки все ще мали низькі показники ліквідності. Загалом, незважаючи на виклики війни, заходи НБУ сприяли збереженню довіри до банківської системи та її стабільності, вказуючи на важливу роль регулятора в підтримці ліквідності та фінансової стійкості.

Аналіз вдосконалення політики регулювання ліквідності Національного банку України виявляє кілька ключових напрямків, які можуть суттєво підвищити ефективність банківської системи. По-перше, важливо продовжувати гармонізацію національних нормативів із європейськими стандартами, зокрема через вдосконалення коефіцієнтів ліквідності, таких як LCR і NSFR, що посилить загальну ліквідність банків. Крім того, створення централізованої інформаційної платформи для моніторингу ліквідності в реальному часі дозволить вчасно виявляти проблеми в системі, а регулярні звіти сприятимуть швидкому реагуванню на них. Стимулювання кредитування реального сектору через перегляд процентних ставок і державну підтримку допоможе зменшити надлишкову ліквідність у банківській системі. Внутрішні положення банків щодо розрахунків LCR та NSFR мають підвищити їхню відповідальність за управління ліквідністю. Запровадження обов'язкового стрес-тестування дозволить оцінити стійкість банків до ліквідних шоків, а гнучкість у методах управління ліквідністю забезпечить можливість швидкої адаптації до змін у фінансовому середовищі. Адаптація міжнародних стандартів та залучення міжнародного досвіду підвищать стійкість системи. Регулярні консультації з банками щодо змін у регулюванні ліквідності сприятимуть кращому розумінню потреб сектора, а тренінги для банківських працівників підвищать їхні навички в управлінні ліквідністю. Постійний моніторинг впливу нормативів ліквідності

на фінансову стійкість банків допоможе підтримувати баланс між ліквідністю та прибутковістю. Впровадження цих заходів забезпечить стабільність банківської системи та її здатність ефективно реагувати на виклики фінансового середовища.

Захист банків від ліквідних ризиків є критично важливим для їх стійкості та стабільності. Основними заходами для підвищення ліквідної стійкості є регулярне проведення стрес-тестів, що дозволяє оцінити здатність банків витримувати фінансові шоки. Розробка планів дій на основі результатів тестів сприяє усвідомленню ризиків та зміцненню ліквідних резервів. Формування достатніх ліквідних активів, активний моніторинг ліквідності та управління активами і пасивами також є важливими аспектами стратегії ліквідності. Диверсифікація джерел фінансування зменшує залежність від одного джерела, тоді як контроль ліквідності та співпраця з регуляторами сприяють підвищенню фінансової стійкості. Використання фінансових технологій, зокрема аналітичних систем, дозволяє банкам прогнозувати ліквідні потреби та швидко реагувати на зміни ринкових умов. Таким чином, комплексний підхід до управління ліквідними ризиками забезпечує довіру клієнтів і стабільність фінансової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова Л., Мусаєв Е. Управління ліквідністю банку в сучасних умовах. Економічний вісник ДВНЗ УДХТУ. 2021. № 19. С. 65-70

2. Бойко А. С. Фактори впливу на забезпечення банківської ліквідності в Україні. Агросвіт. 2022. № 11. с. 43-47.

3. Безвух С. В. Ліквідність банку: сутність та фактори впливу. Ефективна економіка. 2021. № 12. С. 78–84.

4. Волкова В. В. Управління ліквідністю банку в умовах переходу до нових стандартів Базеля ІІІ. Економіка і організація управління. 2021. № 1 (29). С. 104–111.

5. Гайдак К. М., Люта О. В. Ліквідність банківської установи: її сутність та види. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної online конференції «Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України». Суми : СумДУ, 2019. С. 96-100.

6. Грудзевич У., Дребот Н.Аналіз ліквідності та прибутковості банківської системи України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 48

7. Даньшанін Т. Р., Метлушко О. В. Управління ліквідністю та платоспроможністю комерційного банку в умовах фінансової кризи. Приазовський економічний вісник. 2022. № 5(05). С. 285-289.

8. Дроботя Я. А., Дорошенко О. О., Яременко А. С. Ризик ліквідності комерційного банку. Ефективна економіка. 2022. № 2.

9. Дзюблюк О., Рудан В. Управління ліквідністю банківської системи України: монографія. Тернопіль «Вектор», 2021. 290 с.

10. Дроботя Я. А., Дорошенко О. О., Яременко А. С. Ризик ліквідності комерційного банку. Ефективна економіка. 2022. № 2.

11. Еркес О., Гордієнко Т., Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. Гроші, фінанси і кредит. 2022. № 20. С. 635 – 642.

12. Єпіфанов А. О. Н. Г. Маслак, І. В. Сало. Операції комерційних банків: навч. Посібн.– Суми : Університетська книга, 2019. – 522 с.

13. Жовтанецька Я. В. Моделі антикризового управління фінансовою діяльністю банків та особливості їх використання: бюджетна та податкова політика. Соціальноекономічні проблеми сучас ного періоду України. 2020. Вип. 1. С. 64–69.

14. Жердецька Л.В. Трансформація підходів до оцінки та регулювання ризику ліквідності банків. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2022. Вип. 3 (03). С.217-222

15. Зверяков М., Коваленко В., Сергеєєва О. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2022. 520 с.

16. Замковий О.І., Марнопольська А.О.Сутність та фактори впливу на ліквідність банку.Тиж-день студентської науки – 2022: матеріали 77 студ. наук.-техн. конф., м. Дніпро, 16-20 трав. 2022 р.Дніпро, 2022. С. 487–489.

17. Міщенко В. І., Сомик А. В. Ліквідність банківської системи України: науково-аналітичні матеріали, та ін. – К. : Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2020. – Вип. 12. – 180 с.

18. Коцюба І. «Економічна наука»: Управління ліквідністю – основа інтеграції стратегічного управління фінансовою діяльністю у банку. Інвестиції: практика та досвід. № 6, 2021. С. 81–85.

19. Косарєва І. П., Крамська Д. О. Ліквідність банку: сутність та вплив основних факторів на діяльність банків. Причорноморські економічні студії. № 29. 2022. С. 99-103.

20. Колесник Я. В., Попов О. В. Аналіз ліквідності банківського сектору України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Се рія «Міжнародні економічні відносини та світо ве господарство». 2018. Вип. 22. Ч. 2. С. 28–31

21. Коваленко В. В. Управління ризиком ліквідності банків в умовах фінансової нестабільності. Ефективна економіка. 2020. № 7.

22. Криклій О. А., Москаленко А. О. Вплив невизначеності на ліквідність банківської систем. Ефективна економіка. 2020. № 11.

23. Лисьонкова Н. М., Єрмоленко О. А., Гармай І. Ю. Сутність та оцінка ліквідності банку. Приазов ський економічний вісник. 2019. Вип. 5. С. 295–300.

24. Литвинюк М., Демиденко В. Ліквідність банку та банківської системи як показник ефективності діяльності банку та її вплив на прибутковість комерційного банку. «Економіка і суспільство». 2020. № 10. С. 631–636.

25. Наглядова статистика НБУ: Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist

26. Національний банк України. Упроваджуються нормативи ліквідності LCR та NSFR для бан-ківських груп. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/uprovadjuyutsya-normativi-likvidnosti-lcr-ta-nsfr-dlya-bankivskih-grup

27. Новікова Т., Антоненко О., Бауліна О. Управління ліквідністю банківської системи України: сучасний стан та проблеми. 2019. С. 32–44.

28. Новосьолова О.С. Ліквідність банку та банківської системи України як індикатор ефективності банківської діяльності. Гроші, фінанси і кредит. 2020. Том 31 (70). № 3. С. 76-82

29. Офіційний сайт Національного банку України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/index

30. Огляд банківського сектору. Періодичні видання національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-08.pdf?v=4

31. «Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи»: Постанова № 615 від 17.09.2015 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0615500–15

32. Положення про екстрену підтримку Національним банком України ліквідності банків: Постанова Правління НБУ № 411 від 14.12.2016– URL: zakon.rada.gov.ua/laws/ show/v0411500-16.

33. Павленко Л. Д., Ткаченко А. П. Ризик-фактори ліквідності банку та методи їх оцінювання в умовах волатильності банківської системи України. Ефективна економіка. 2020. № 6.

34. Павленко Л. Д., Ткаченко А. П. Ризик-фактори ліквідності банку та методи їх оцінювання в умовах волатильності банківської системи України. Ефективна економіка. 2020. № 6.

35. Про особливості регулювання ліквідності банків у період дії воєнного стану24.02.2022 № 22 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-22

36. Путніцева Т. В. Сутність ліквідності комерційних банків. Вісник університету банківської справи. 2019. № 2–3. С. 73–79.

37. Стелмах В., Міщенко В. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання та нагляду: Науково-методичні матеріали. Київ: НБУ. ЦНД. 2018. 286 с.

38. Степанова В. «Гроші, фінанси і кредит»: Вплив фінансової нестабільності на ліквідність банківської системи України. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. № 4 (32). 2021. С. 98–103.

39. Серединська В. М., Загородна О. М., Федоро- вич Р. В, Економічний аналіз : навч. посіб. Тернопіль : Астон, 2020. 624 с.

40. Рудан В. Я. Ліквідність банківської системи України: сучасний стан і стратегічні орієнтири управління. Економічний аналіз: зб. наук. праць ТНЕУ, т. 2020. № 4. С. 170-179.

41. Рибак І.Шляхи удосконалення управління банківським ризиком ліквідності в Україні. Актуальні проблеми економіки, підприємництва та управління на сучасному етапі : матеріали доп. VII наук.-практ. конф. студ. та молод. вчених з міжнар. участю, м. Тернопіль, 21 жовт. 2022 р.Тернопіль, 2022. С. 354–357.

42. Фусман О. Ліквідність у забезпеченні стабільності банку. Вісник КНТЕУ. 2021. № 4. С. 57–68.

43. Official site: Natsionalnyi bank Ukrainy [National Bank of Ukraine]. Available at: https://bank.gov.ua/

ДОДАТОК А

Трактування сучасним вченими поняття «ліквідність банківської установи»

Автор	**Визначення**
Шептуха О. М., Волковенкова М. М., Коротка О. О.[41]	Спроможність банку виконувати грошові зобов'язання вчасно та з мінімальними витратами.
Павленко О. П., Чорношкур Я.[27]	Здатність забезпечити виконання грошових зобов'язань своєчасно, що визначається збалансованістю між строками і сумами погашення активів та виконання зобов'язань, а також іншими напрямами використання коштів.
Прутська О. О., Візнюк В. Ю.[26]	Здатність своєчасно виконувати зобов'язання при забезпеченні можливості продовження діяльності.
Даньшанін Т. Р., Метлушко О. В[4]	Здатність банку виконувати грошові зобов'язання вчасно, що визначається балансом між термінами і сумами повернення активів та зобов'язань, а також іншими джерелами і напрямами використання коштів.
Гайдак К. М., Люта О. В.[7]	Безперечна спроможність банку вчасно, повно і безперервно виконувати грошові зобов'язання перед кредиторами та вкладниками, маючи для цього достатньо коштів у наявності.
Дроботя Я. А., Дорошенко О. О., Яременко А. С.[10]	Ієрархічний рівень забезпечення ліквідності банківської системи, що досягається через збалансування активів і пасивів для безперебійної роботи банку та задоволення потреб клієнтів.
Гірняк В. В., Путьківський Т. А.[9]	Здатність банку своєчасно та повно виконувати зобов'язання і задовольняти потреби клієнтів у грошових коштах у необхідний час.
Лисьонкова Н. М., Єрмоленко О. А., Гармай І. Ю.[13]	Здатність банку виконувати зобов'язання вчасно та забезпечувати можливість продовження своєї діяльності.
Криклій О. А., Москаленко А. О.[18]	Здатність банку своєчасно та повно виконувати взяті на себе зобов'язання, задовольняти потреби клієнтів у кредитах, зберігаючи позитивну маржу між вартістю залучених і розміщених коштів.
Косарєва І. П., Крамська Д. О.[14]	Спроможність своєчасно виконувати боргові зобов'язання перед вкладниками, кредиторами і засновниками, залучати кошти юридичних і фізичних осіб, надавати кредити та інвестувати у розвиток економіки країни.

ДОДАТОК Б

Класифікація банківської ліквідності за різними ознаками[11,13]

Класифікаційна ознака	**Різновид ліквідності**
Мета управління	- стратегічна - тактична
Об’єкт	- активів - балансу - забезпечення - банку загалом
Адекватність	- адекватна - неадекватна
Первинність	- базова - додатково надана
Джерело надання	- офіційна (надана державою, регуляторами) - емітована центробанком - приватна
Сталості	- постійна - тимчасова - циклічна
Форма	- ліквідність-трансакція - ліквідність-інструмент - ліквідність-актив - ліквідність-засіб - ліквідність-інститут
Стан	- миттєва - поточна - короткострокова - середньострокова - довгострокова
Валютний вид	- національна валюта - іноземна валюта
Рівень	- надлишкова - нормальна - недостатня
Збалансованість	- збалансована - незбалансована
Характер	- накопичена - купівельна - абсорбована
Наявність	- існуюча - перспективна - очікувана - потенційно можлива

ДОДАТОК В

Система показників для оцінювання ліквідності банків

Показник	**Система розрахунку**	**Характеристика**
Показник чистого стабільного фінансування	$\frac{\text{наявний обсяг стабільних пасивів}}{\text{потреба у джерелах ресурсів}}$	Схожий на показник (8), але пропонує більш вдосконалений підхід до розрахунку.
Показник достатності ліквідного забезпечення	$\frac{HQLA}{Net\ outflow}$ $HQLA$ – ліквідні активи високої якості; $Net\ outflow$ – чистий грошовий потік (30 днів).	Показник розроблений Базельським комітетом з банківського нагляду у відповідь на фінансову кризу 2007 року. Грошові потоки та активи оцінюються з урахуванням ризику. Рекомендоване значення – більше 100%.
Дисбаланси у фінансуванні	Фондування матриці. Побудова	Розраховується на основі даних про грошові потоки (більш точний метод) або балансу. Дозволяє оцінити джерела фінансування окремих активів банку.
Співвідношення грошових потоків за відповідний період t	$\frac{\text{ГП актив } t}{\text{ГП зобовязання } t}$ Гп – грошовий потік	Подібний до наступного показника, але може розраховуватися для різних термінів. Розраховується на основі даних про грошові потоки, а більш точні результати можна отримати шляхом оцінки грошових потоків з урахуванням рівня ризиків.
Нормативи ліквідності	Співвідношення активів та зобов'язань, що відповідають за термінами.	Визначає достатність активів для виконання зобов'язань на певний термін. Є об'єктом банківського регулювання
Співвідношення постійних активів до власного капіталу	$\frac{\text{ОЗ} + \text{НМА} + \text{К}}{\text{Власний капітал}}$ ОЗ – основні засоби; НМА – нематеріальні активи; К – вкладення в асоційовані та дочірні компанії	Розраховується на основі даних балансу. Характеризує, яку частку власного капіталу використовують для фінансування постійних активів
Співвідношення кредитів до депозитів	$\frac{\text{кредити клієнтам}}{\text{кошти клієнтів}}$	Розраховується за даними балансу. Дозволяє оцінити, яка частина кредитів фінансується за рахунок депозитів та інших джерел
Показник термінової ліквідності	$\frac{\text{високоліквідні активи}}{\text{поточні зобовязання}}$	Розраховується на основі даних балансу. Схожий на норматив термінової ліквідності. Відображає стан ліквідності в короткостроковій перспективі.